

KONFERENCJA NAUKOWA

Młoda polska emigracja w UE jako przedmiot badań psychologicznych, socjologicznych i kulturowych EuroEmigranci.PL

Kraków, 23-24 września 2013

– ABSTRAKTY WYSTĄPIEŃ –

Konferencja naukowa: Młoda polska emigracja w UE jako przedmiot badań
psychologicznych, socjologicznych i kulturowych - EuroEmigranci.PL

www.euroemigranci.pl

Kraków, 23-24 września 2013

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Projekt jest współfinansowany ze środków finansowych otrzymanych z Ministerstwa Spraw Zagranicznych w ramach konkursu na realizację zadania "Współpraca z Polonią i Polakami za granicą w 2013 roku."

SPIS TREŚCI:

Katarzyna Andrejuk - Instytut Filozofii i Socjologii, Polska Akademia Nauk Wygnanie z zachodniego raju czy powrót patriotów? Topos reemigranta w polskiej prasie i internetowych serwisach informacyjnych.	Str. 06
Justyna Bell - <i>UKCRC Centre of Excellence for Public Health (NI), Queen's University Belfast</i> Mental health and well-being of Polish migrants in Northern Ireland.	Str. 06
Agnieszka Bielewska - Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej (Wrocław) Kupowanie polskości - tożsamość narodowa jako towar wśród polskiej migracji poakcesyjnej w Wielkiej Brytanii.	Str. 07
Karolina Blicharz - Polska Szkoła Sobotnia w Plymouth Polska Szkoła Sobotnia w Plymouth.	Str. 07
Alicja Bobek - <i>Department of Sociology, Trinity College Dublin</i> Migracja jako kryzys więzi społecznych? Analiza na przykładzie Wielkiej Brytanii i Irlandii.	Str. 08
Rafał Cekiera - Uniwersytet Śląski Przyjmowane strategie życiowe w sytuacji emigracyjnej tymczasowości.	Str. 08
Agnieszka Chwieduk - Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej, Uniwersytet Adama Mickiewicza Specyficzny Polak w normalnej Francji. O polskiej imigracji w tekstach francuskich badaczy.	Str. 09
Jagoda Cieszyńska-Rozeł - Katedra Logopedii i Zaburzeń Rozwoju Wydziału Filologicznego, Uniwersytet Pedagogiczny Kraków Zaburzenia rozwoju języka dzieci polskich za granicą.	Str. 09
Barbara Czarnecka - <i>Department of Marketing, University of Bedfordshire</i> Virtual communities as platforms for sharing consumer acculturation experiences amongst Polish immigrants in the UK.	Str. 10
Anna Czeniek - Centrum Języka i Kultury Polskiej, Uniwersytet Jagielloński Polski czy Ponglish? Polszczyzna najmłodszej generacji Polaków w Wielkiej Brytanii.	Str. 10
Izabela Czerniejewska / Elżbieta M. Goździak - Centrum Badań Migracyjnych, UAM / <i>Georgetown University</i> Sukces czy porażka? O Polakach powracających z „życia na ulicy” w Wielkiej Brytanii.	Str. 11
Grażyna Czubińska / Maria Gańczak, PUNO Londyn / Zakład Zdrowia Publicznego, Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie Emigracja i zmiana otoczenia etniczno-kulturowego jako czynnik wpływający na modyfikowanie się postaw i zachowań seksualnych Polaków w Wlk. Brytanii po 2004 roku - doniesienie wstępne.	Str. 11
Anna Dzięgiel - Pracownia Doskonalenia i Doradztwa, Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny Metis w Katowicach Sytuacja rodzin migracyjnych.	Str. 12
Aleksandra Galasinska - <i>School of Law, Social Sciences and Communication, University of Wolverhampton</i> 'Home, (bitter or) sweet home': re-migration and post-communist transformation.	Str. 12
Marcin Galent - Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych Instytutu Europeistyki, Uniwersytet Jagielloński Migracje, transnacjonalizm i obywatelstwo w integrującej się Europie.	Str. 13
Natalia Galica-Orzechowska - <i>Faculty of Health Social Care and Education, Anglia Ruskin University in the UK</i> The educational integration of adult Polish migrants employed in the UK and Germany after the 2004 EU enlargement.	Str. 13
Michał Garapich - <i>Centre for Research on Migration and Multiculturalism, University of Roehampton in the UK</i> Zaradni indywidualiści czy anomiczni egoiści? Migracje młodych Polaków jako element podtrzymujący/rekonstruuujący/znoszący stereotypy, stygmaty.	Str. 14

Halina Grzymała-Moszczyńska - Uniwersytet Jagielloński Przegląd badań psychologicznych nad migracjami.	Str. 14
Joanna Grzymała-Moszczyńska - Instytut Psychologii, Uniwersytet Jagielloński Psychologiczne aspekty powrotów z emigracji.	Str. 15
Agnieszka Hennel-Brzozowska - Katedra Psychologii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie Strategie radzenia sobie migrantów specjalistów - przypadek doktorantów uniwersytetów papieskich w Rzymie.	Str. 15
Paweł Hess - Instytut Socjologii, Uniwersytet Jagielloński Wzajemne relacje migracji i religii. Spojrzenie na Polaków w Wielkiej Brytanii.	Str. 15
Małgorzata Irek - <i>COMPAS Institute of Social Anthropology, University of Oxford</i> Przepisy a życie - czynniki kształtujące poakcesyjną migrację Polaków w wybranych krajach Europy zachodniej.	Str. 16
Barbara Janta - <i>Institute for Employment Research, University of Warwick in the UK</i> Polish migrants' reproductive behaviour in the United Kingdom (Dzietność polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii).	Str. 16
Hanna Janta - <i>Faculty of Business Economics and Law, University of Surrey in the UK</i> Employers' 'second choice' - Polish Migrant Workers in the UK Service Sector.	Str. 17
Anna Jurek / Joanna Grzymała-Moszczyńska - <i>Polish Psychologists' Association</i> / Instytut Psychologii, Uniwersytet Jagielloński Edukacja międzykulturowa jako narzędzie wspierania nauczycieli i nauczycielek polonijnych w pracy z dziećmi migrantami.	Str. 18
Urszula Kaźmierska / Michał Spieszny - Zakład Psychologii Stosowanej, Polski Uniwersytet Na Obczyźnie Londyn / AWF Kraków Sprawność motoryczna 10-12-letnich dzieci z polskich rodzin mieszkających w Londynie, na tle rówieśników w Polsce.	Str. 19
Piotr Kocyba - Institut für Europäische Studien, Technische Universität Chemnitz in Deutschland Kultura i jej przeobrażenia w warunkach migracji.	Str. 20
Izabela Kołbon - Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej, Uniwersytet Jagielloński Wertykalna czy horyzontalna wizja sukcesu projektu migracyjnego? Awans i degradacja społeczna polskich migrantów w wybranych krajach Unii Europejskiej w świetle najnowszych badań.	Str. 20
Anna Konert - Instytut Filozofii Socjologii i Psychologii Wydziału Nauk Społecznych, Akademia Jana Długosza w Częstochowie Różnorodność motywacji w sytuacji migracji sezonowych do Niemiec.	Str. 21
Krzysztof Koźbiał - Instytut Europeistyki, Uniwersytet Jagielloński Polityka językowa jako element polityki integracyjnej wobec migrantów w Liechtensteinie.	Str. 21
Joanna Krotofil - <i>Mental Health Sciences Unit, University College London</i> Religia, migracja i tożsamość - polskie muzułmanki w Wielkiej Brytanii.	Str. 21
Małgorzata Kułakowska - Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Jagielloński Polski uczeń odbiorcą brytyjskich polityk edukacyjnych.	Str. 22
Joanna Kulpińska - Instytut Amerykanistyki i Studiów Polonijnych Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych, UJ Ameryka czy Europa? Porównanie zamorskich i europejskich strumieni migracyjnych z Babcy.	Str. 22
Małgorzata Kuźbida - Instytut Stosunków Międzynarodowych, Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyślu Projekt badań "Syndrom kukulczego jajka".	Str. 22

- Elżbieta Kuźma - *Institut de Sociologie, Université Libre de Bruxelles*
Migracje Polek z obszarów peryferyjnych kraju do stolicy Belgii. Konsekwencje kobiecych przemieszczeń terytorialnych w perspektywie mikro- i makrospołecznej. Str. 23
- Ewa Lewandowska-Tarasiuk - Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych, Polski Uniwersytet Na Obczyźnie w Londynie / Pracownia Wychowania Literackiego, Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie
W drodze na Parnas... czyli o próbach literackich młodych, polskich twórców w Wielkiej Brytanii... Str. 24
- Jakub Z. Lichański - Uniwersytet Warszawski
EMIGRACJA: nowa jakość w życiu społecznym i kulturalnym Unii Europejskiej. Kilka refleksji świadka historii. Str. 24
- Ewa Lipińska / Anna Seretny - Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie, Uniwersytet Jagielloński
Między językiem ojczystym a obcym - język (o)dziedziczony w szkolnej edukacji na obczyźnie. Str. 25
- Roland Łukasiewicz - Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie / Akademia Humanistyczna w Pułtusk
Eurobezdolność w nowych warunkach społeczno ekonomicznych. Str. 25
- Magdalena Łuzniak-Piecha - Zakład Psychologii Stosowanej, PUNO Londyn / Akademia Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie
Europejczycy, erudyci, Euroemigranci - czyli o akulturacji w procesie międzynarodowej edukacji. Weryfikacja koncepcji Strategii Relacji Międzykulturowych J. Berry'ego. Str. 26
- Izabella Main - Centrum Badań Migracyjnych Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej, Uniwersytet Adama Mickiewicza
Zdrowotne wybory i doświadczenia polskich migrantów w Barcelonie, Berlinie i Londynie. Str. 26
- Agnieszka Małek - Instytut Amerykanistyki i Studiów Polonijnych, Uniwersytet Jagielloński
Polskie szkoły we Włoszech: wyzwania i dylematy. Str. 27
- Kamila Mazurek - Polska Rada Społeczna w Berlinie
Procesy integracyjne młodej polskiej migracji w Berlinie. Str. 27
- Natalia Mazurkiewicz - *Department of Sociology, University of Limerick in Ireland*
Polscy migranci w Irlandii - strategie rodzinne i mobilny styl życia. Str. 28
- Małgorzata Michalska - Katedra Etnologii i Antropologii Wydziału Nauk Historycznych i Pedagogicznych, Uniwersytet Wrocławski
Razem czy osobno? Nowa polska emigracja w Pradze. Str. 28
- Rafał Młyński - Wydział Polonistyki (studia doktoranckie), Uniwersytet Jagielloński
Kompetencja językowa dyslektycznego dziecka dwujęzycznego. Studium przypadku. Str. 29
- Małgorzata Mrosek - Instytut Sławiastyki, Uniwersytet w Poznaniu
Kultura polska w Berlinie po 2004. Zmiany i nowe tendencje na przykładzie instytucji polskich i działań polskich artystów. Str. 29
- Magdalena Muszel - *Department of Social & Political Sciences, European University Institute in Florence*
Role i relacje genderowe w transnarodowych rodzinach polskich migrantów w Irlandii po 2004. Str. 30
- Dariusz Niedźwiedzi - Instytut Europeistyki Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Uniwersytet Jagielloński
Polscy migranci w Europie: Europejczycy, etnicy, członkowie społeczności lokalnej? Str. 30
- Tomasz Otoka - Wydział Edukacyjno-Filozoficzny, Akademia Pomorska w Słupsku
Aktywność emigracyjna Polaków z niepełnosprawnością. Str. 31
- Marek Pawlak - Centrum Badań Migracyjnych, Uniwersytet Adama Mickiewicza
Zaufanie, Wzajemność, Nieufność. Mobilna Pragmatyka Życia Polskich Migrantów w Norwegii. Str. 31

Spółecznych, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Zamościu Reforma oświaty polonijnej i oświaty polskiej za granicą jako skutek najnowszej fali migracji poakcesyjnych.	Str. 32
Paulina Pustulka - <i>School of Social Sciences, Bangor University in the UK</i> "There's nothing wrong with 6 schooldays per week!" - educational strategies of Polish migrant mothers parenting in Germany & UK.	Str. 32
Joanna Pyłat - Zakład Badań nad Emigracją, Polski Uniwersytet Na Obczyźnie w Londynie Wizerunek Polski i Polaków w podręcznikach brytyjskich przed i po 2004 roku - analiza zmian.	Str. 33
Agnieszka Rabej - Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie, Uniwersytet Jagielloński Motywacja dzieci polskich do nauki polszczyzny za granicą.	Str. 33
Lukrecja Rychlicka - Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Jagielloński Proces akulturacji polskich migrantów w Republice Federalnej Niemiec.	Str. 34
Alina Rzepnikowska - <i>School of Arts Languages and Cultures, The University of Manchester</i> Convivial cultures in multicultural Manchester and Barcelona: narratives of Polish migrant women.	Str. 35
Jacek Schmidt - Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Wydziału Historycznego, Uniwersytet Adama Mickiewicza Transgraniczność: społeczność przyjmująca - migrant - społeczność wysyłająca.	Str. 35
Anna Siuda - <i>Department of Sociology, Trinity College Dublin</i> Odwrócony szok kulturowy i ponowne rozczarowanie: doświadczenia polskich migrantów powrotnych.	Str. 36
Krystyna Slany / Magdalena Ślusarczyk - Instytut Socjologii Wydziału Filozoficznego, Uniwersytet Jagielloński Migracje zagraniczne Polaków świetle NSP 2011. Trendy i charakterystyki socjo-demograficzne.	Str. 36
Agata Laura Smoleń - Zakład Zdrowia Publicznego Wydziału Nauki o Zdrowiu, Warszawski Uniwersytet Medyczny Stres i problemy adaptacyjne polskich emigrantów poakcesyjnych w Wielkiej Brytanii.	Str. 37
Monika Stawiarska-Lietzau - Wydział Nauk Społecznych, Akademia Jana Długosza w Częstochowie Wybrane psychospołeczne uwarunkowania gotowości do emigracji.	Str. 37
Agnieszka Szczepaniak-Kroll - Pracownia Etnologii Instytutu Archeologii i Etnologii, Polska Akademia Nauk w Poznaniu "Jak światem nie będzie Niemiec Polakowi bratem?" O rewizji stereotypu Niemca i Polaka u Polaków migrujących do Berlina.	Str. 38
Agnieszka Trąbka - Uniwersytet Jagielloński Strategie tożsamościowe "Third Culture Kids" jako odpowiedź na wyzwania i szanse związane z mobilnym dzieciństwem.	Str. 39
Anne White - <i>Department of Politics Languages and International Studies, University of Bath in the UK</i> Circular Migration and Marginality: a Livelihood Strategy Approach.	Str. 39
Zofia Wodniecka-Chlipalska - Instytut Psychologii Wydziału Filozoficznego, Uniwersytet Jagielloński Dwujęzyczność z perspektywy badań psychologicznych. Rozwój poznawczy i językowy polskich dzieci w Wielkiej Brytanii.	Str. 40

Katarzyna Andrejuk - Instytut Filozofii i Socjologii, Polska Akademia Nauk: *Wygnanie z zachodniego raju czy powrót patriotów? Topos reemigranta w polskiej prasie i internetowych serwisach informacyjnych.*

W rezultacie kryzysu ekonomicznego ciężącego na Europie od 2007 roku, nastąpiła fala migracji powrotnych osób, które wyjechały z Polski po akcesji państwa do Unii Europejskiej. Prezentacja dotyczyć będzie przedstawiania tematyki reemigracji z krajów członkowskich UE do Polski w polskiej prasie (tygodnikach społeczno-politycznych) oraz wybranych internetowych serwisach informacyjnych. Analiza obejmie wizerunki reemigrantów i reemigracji w latach 2011-2013. Prezentacja będzie kontynuacją i rozwinięciem dotychczasowych analiz polskich mediów, dotyczących dyskursów o migracji (wizerunki cudzoziemców w polskiej prasie – A. Grzymała-Kazłowska 2007; medialny obraz migracji Polaków do krajów UE – O. Richter 2012). Uwagę zwracają kontrastowe przedstawienia reemigranta w analizowanych materiałach. Jednym z charakterystycznych przedstawień jest obraz zawiedzionych nadziei i rozczarowania spotykającego reemigrantów w kraju migracji. Drugim, odmiennym toposem jest migracja powrotna jako wyraz patriotyzmu. Medialny przekaz dotyczący reemigracji wydaje się szczególnie ważny ze względu na fakt, że Polska jest wciąż na etapie formowania polityki w zakresie migracji powrotnych i medialny przekaz może wpływać na jej kształtowanie.

Justyna Bell - UKCRC Centre of Excellence for Public Health (NI) School of Medicine, Dentistry and Biomedical Sciences, Queen's University Belfast: *Mental health and well-being of Polish migrants in Northern Ireland.*

The recent increase in the numbers of migrants in the United Kingdom (UK) following European Union enlargement in 2004 and 2007 has generated a growing volume of research on the social and economic impact of migration. However, less is known about the effect that migration has on the mental health of the individuals and their families, and what ways care services can be adapted to meet their needs. The impact of migration on mental health and well-being has been debated in academic literature for a long time (see for example Ödegaard 1932). The process of adaptation to a new society, difficulties with communication, the unavailability of close social networks, difficulty in accessing services and underemployment are all mentally straining processes. Accordingly, migrants are 'very vulnerable to the repercussions of living with chronic stress, manifesting as insomnia, anxiety, depression, post-traumatic stress disorder and drug and alcohol abuse'. The need to address the mental health and well-being of migrant populations in the UK does not solely arise from moral implications; in a pragmatic sense, the social cost of untreated illnesses and unresolved problems is likely to be higher than the cost of providing adequate prevention and care. This paper will discuss the early findings of a research conducted in Northern Ireland. This study explores the issues of mental health and well-being in Polish post-accession migrants and is designed as an initial stage in the development of a complex intervention aimed to improve the mental health and well-being of this population. This is a particularly important area of interest given that Polish migrants make up the largest ethnic minority in Northern Ireland. Empirical data for this project is grounded in qualitative, narrative interviews with Polish migrants and with professionals working with Polish migrants in Northern Ireland. It will be argued that Polish post-accession migrants are currently in a particularly vulnerable position of non-belonging. Having left Poland some nine to five years ago, some Polish migrants do not feel they have entirely put down roots in Northern Ireland, and yet at the same time, they have come to the realisation that due to complex reasons their return to Poland might have become an unlikely alternative.

Agnieszka Bielewska - Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej (Wrocław): **Kupowanie polskości - tożsamość narodowa jako towar wśród polskiej migracji poakcesyjnej w Wielkiej Brytanii.**

Celem referatu jest odpowiedź na pytanie, jak tożsamość narodowa jest wyrażana i reprodukowana przez polskich migrantów, którzy przyjechali do Wielkiej Brytanii po wejściu Polski do Unii Europejskiej, a także jakie jest jej miejsce tożsamości narodowej wśród różnych typów tożsamości. Referat opiera się na badaniach przeprowadzonych w Manchesterze w latach 2005-2009. Wnioski z badań podkreślają stałą reprodukcję tożsamości w życiu codziennym i przyczyniają się do zrozumienia relacji między towarami, codziennymi praktykami i formowaniem tożsamości w kontekście globalizacji i masowej konsumpcji. Badania pokazują, że tożsamość narodowa ewoluowała od doświadczanej przede wszystkim kolektywnie do doświadczenia indywidualnego, a także od konstytuowanej nie w odniesieniu do negocjowanych zbiorowo tematów, ale na wiele różnych sposobów. Tożsamość narodowa nie jest dominującą tożsamością polskich migrantów poakcesyjnych, a raczej jedną z wielu. W poszukiwaniu jej przejawów, będzie analizowane życie codzienne migrantów, a przede wszystkim ich zachowania konsumenckie i wzory konsumpcji żywności. Przykład polskich migrantów ilustruje przemiany, jakie zachodzą w tożsamości w społeczeństwach europejskich w czasach globalizacji i konsumeryzmu.

Karolina Blicharz - Polska Szkoła Sobotnia w Plymouth: **Polska Szkoła Sobotnia w Plymouth.**

W swoim wystąpieniu chciałabym scharakteryzować działalność Polskiej Szkoły Sobotniej w Plymouth- jej historii, profilu działalności oraz roli w życiu społecznym mniejszości polskiej. Interesujące mnie zagadnienia to: okoliczności powstania Polskiej Szkoły Sobotniej w Plymouth, jej misja i zakres działalności; profil kształcenia pod kątem przekazywania treści narodowych i patriotycznych - jaki obraz polskości przekazywany jest w treściach edukacyjnych; pozaedukacyjna działalność Szkoły - jej rola w kształtowaniu więzi społecznej wśród lokalnej społeczności polskiej; powody, dla których rodzice decydują się, aby ich dzieci odbierały edukację w Polskiej Szkole Sobotniej, jakie są ich aspiracje dotyczące nauczania dzieci. Polacy mieszkający w Plymouth (według różnych szacunków jest to 10-20 tysięcy osób) to przede wszystkim migranci zarobkowi, którzy osiedlili się w Wielkiej Brytanii po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Polska Szkoła Sobotnia w Plymouth jest jedną z pierwszych instytucji polonijnych w Devon, której zakres działalności rozwija się z każdym rokiem. Wydaje się być interesującym z punktu widzenia antropologa, jak instytucja ta ewoluuje i jak jej działalność wpływa na życie społeczne Polaków mieszkających w Plymouth.

Alicja Bobek - *Department of Sociology, Trinity College Dublin*: **Migracja jako kryzys więzi społecznych? Analiza na przykładzie Wielkiej Brytanii i Irlandii.**

Międzynarodowe migracje tradycyjnie postrzegane były jako zagrożenie dla istniejących więzi społecznych. Jednostki przebywające w dalekiej odległości od kraju wysyłającego mają bowiem ograniczone możliwości interakcji ze społecznością wysyłającą, co z kolei może prowadzić do ich stopniowego wykluczenia. Jednocześnie bariery kulturowe i językowe mogą utrudniać integrację ze społeczeństwem przyjmującym, zwłaszcza jeżeli migracja w założeniu jest krótkotrwała. Z drugiej strony, regularny napływ członków danej narodowości do kraju docelowego często prowadzi do powstawania społeczności etnicznych, szczególnie w przypadku migracji o charakterze łańcuchowym. Istnienie takich sieci łagodzi poczucie izolacji i szoku kulturowego, które często dotyczą nowych imigrantów. Poza tym, wraz z upływem czasu, jednostki mogą stopniowo adaptować się do lokalnej społeczności. Dodatkowo, dostępne współcześnie nowe technologie oraz tanie środki transportu umożliwiają częstsze kontakty z bliskimi w kraju wysyłającym oraz podtrzymywanie więzi w sposób wirtualny. Celem prezentacji jest analiza badań nad poakcesyjnymi migracjami z Polski do Wielkiej Brytanii i Irlandii. Wraz z otwarciem rynków pracy w 2004 roku te dwa kraje doświadczyły masowego napływu obywateli polskich. Pomimo kryzysu gospodarczego, który w szczególnym stopniu dotknął w niedawnym czasie Irlandię, strumienie migracyjne pomiędzy Polską a tymi krajami nie uległy zatrzymaniu. Przeciwnie, sieci migracyjne rozwijały się w sposób dynamiczny; nastąpił też rozkwit społeczności etnicznych. Prezentacja skupi się na wpływie tej fali migracyjnej na transformację więzi społecznym na poziomie jednostkowym i lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem takich aspektów jak: kryzys więzi rodzinnych w przypadku 'tradycyjnych' migracji cyrkulacyjnych, procesie łączenia rodzin, roli sieci migracyjnych oraz roli pełnionej przez nowe technologie w rozwoju społeczności etnicznych oraz w podtrzymywaniu więzów z rodzimymi społecznościami w kraju wysyłającym.

Rafał Cekiera - Uniwersytet Śląski: **Przyjmowane strategie życiowe w sytuacji emigracyjnej tymczasowości.**

Spora grupa osób, które wyjechały z Polski po 2004 roku i wciąż przebywają w Wielkiej Brytanii czy Irlandii, to osoby które wyjechały na „jakiś czas”. Sukcesywnie zaczyna się on wszakże przedłużać, zmieniają się założone przed wyjazdem cele, próbuje się wykorzystać odkrywane na emigracji szanse; wraz z upływającymi dniami, tygodniami i miesiącami coraz trudniej podjąć decyzję o powrocie. Taka sytuacja stymuluje poczucie tymczasowości - czyli funkcjonowania w perspektywie krótkiego horyzontu czasowego, w ramach swoistej prowizoryczności. Poczucie tymczasowości nie tylko utrudnia próby zaplanowania przyszłości, lecz jest również wymiernym de-regulatorem codziennego życia. Przejawia się to w niechęci do podejmowania takich inwestycji (zarówno w obszarze relacji społecznych, jak i przedmiotów materialnych), których zwrot wymaga określonego okresu amortyzacji. W badaniach prowadzonych nad poakcesyjnymi emigrantami podkreśla się fakt ich niechęci do podejmowania decyzji i składania deklaracji związanych z przyszłością. Sporą część polskiej emigracji poakcesyjnej określić można mianem emigracji „zobaczymy” - to pojęcie wydaje się być słowem kluczem, mantrowanym na wszelkie sposoby podczas prób mierzenia się przez emigrantów z perspektywnym horyzontem temporalnym. W prezentowanym referacie chciałbym skupić się na strategiach życiowych przybieranych przez emigrantów, którzy nie deklarują jednoznacznie chęci powrotu lub pozostania na stałe w kraju emigracji. Referat oparty zostanie o wyniki autorskich badań prowadzonych w Wielkiej Brytanii i Irlandii na potrzeby obronionej w 2013 roku pracy doktorskiej pt. „Doświadczenie tymczasowości w narracjach młodych polskich emigrantów poakcesyjnych. Studium socjologiczne.”

Agnieszka Chwieduk - Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej, Uniwersytet Adama Mickiewicza: **Specyficzny Polak w normalnej Francji. O polskiej imigracji w tekstach francuskich badaczy.**

Według francuskich badaczy zjawisk migracyjnych, Polacy mieszkający we Francji nie przyciągają uwagi tamtejszej opinii i są mało obecni w życiu publicznym Francuzów. Ten brak „wyrazistości” polskiej imigracji sprawia, że poziom zainteresowania świata naukowego obecnymi problemami tej grupy imigrantów jest relatywnie niski. Jednak już z analizy nielicznych tekstów poświęconych Polonii francuskiej wyłania się obraz tej grupy, a jednocześnie specyfika naukowego dyskursu, do którego odwołują się francuscy migrantoznawcy. Mowa tu zarówno o kulturowych podstawach konstruowania wiedzy o „nie Francuzach”, jak choćby postrzeganie imigrantów w perspektywie ich związków z daną ideologią, przestrzenią geograficzną taką jak region czy wręcz osiedle, jak i sposobach konceptualizacji kwestii migracji we francuskich realiach. Z tych względów teksty, choć spełniające wymogi formalne stawiane pracom naukowym, w mniejszym stopniu ilustrują specyfikę „Polaków na obczyźnie”, a w znacznie większym odsłaniają francuską mentalność konstruowaną wokół wielowiekowej dominacji Francji w świecie oraz postkolonialnej spuścizny wyrażanej w hasle „cywilizacja francuska”. Krytyczna analiza wybranych tekstów poświęconych Polakom żyjącym we Francji ma więc stanowić (1) kontrapunkt dla rozważań nad specyfiką Polaków żyjących w Wielkiej Brytanii; (2) przykład w jaki sposób wiedza naukowa uwikłana jest w kategorii kulturowej dominacji Zachodu nad Wschodem.

Jagoda Cieszyńska-Rożek - Katedra Logopedii i Zaburzeń Rozwoju Wydziału Filologicznego, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie: **Zaburzenia rozwoju języka dzieci polskich za granicą.**

Ponieważ zakłócenia rozwoju języka dzieci Polaków za granicą mogą być wynikiem jeszcze innych niż tylko dwujęzyczność/wielojęzyczność problemów istnieje konieczność prowadzenia diagnozy dymensjonalnej. Umożliwi ona określenie poziomu poszczególnych funkcji zmysłowych, psychologicznych (poznawczych) i noetycznych (oceny systemu językowego w perspektywie komunikacyjnej oraz doświadczania świata drugiej osoby). Zachowania językowe opisywane na płaszczyźnie biologii czy psychologii nie są jednoznaczne. Braki leksykalne i gramatyczne dzieci emigrantów wielokrotnie okazują się być niezależne od dwujęzyczności. Dzieje się tak dlatego, że różne przyczyny problemów w kształtowaniu się systemu językowego mogą dawać identyczne objawy. W wielu wypadkach trudności polskich dzieci za granicą w przyswojeniu języka etnicznego są wynikiem nie tylko dwujęzyczności, ale także zakłócenia kształtowania się dominacji stronnej, alalii, alalii z komponentem ze spektrum autyzmu/zespołu Aspergera, czy afazji dziecięcej. Badania prowadzone przez autorkę we Francji, Austrii, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii wykazały, że większość dzieci dwujęzycznych w trzecim roku życia ma niewielki zasób słów i nie zna reguł łączenia wyrazów w języku etnicznym. Autorka przedstawi także metodę badania systemu językowego dzieci dwu i wielojęzycznych opartą na glottodydaktycznych grach komunikacyjnych.

Barbara Czarnecka - Department of Marketing, University of Bedfordshire: *Virtual communities as platforms for sharing consumer acculturation experiences amongst Polish immigrants in the UK.*

Internet is often used by immigrants as a communication tool in communicating with fellow immigrants in the new culture as well as a means of communication with friends and families who remain in the home country. This study focuses on the use of virtual communities (Facebook interest groups, online discussion forums) by Polish immigrants in the UK to exchange information about life in the new culture. In specific, it will investigate how Polish immigrant women use these virtual communities to exchange and share their experiences with regards to consuming products, services and brands. As this study is exploratory in nature, it will use the method of netnography to content analyse the discussions conducted online in relation to broadly defined consumption. Consumption is an important topic as consumer acculturation is part of the wider acculturation process. The study will focus on how and whether at all, Polish immigrants use consumption to learn about the new culture and how they share their experiences in virtual communities. The themes under investigation will include brands, products and services discussed and how these are shaping the immigrants' identities and relationships with other people in the process of consumer acculturation.

Anna Czeniek - Centrum Języka i Kultury Polskiej, Uniwersytet Jagielloński: *Polski czy Ponglish? Polszczyzna najmłodszej generacji Polaków w Wielkiej Brytanii.*

Wydawać by się mogło, że rosnąca od kilku lat liczba Polaków osiedlających się na Wyspach powinna sprzyjać zachowaniu znajomości języka polskiego przez dzieci emigrantów. Okazuje się jednak, że stały napływ Polaków i związana z tym coraz większa popularność języka polskiego na Wyspach, a także stosunkowo łatwy dostęp do polskich mediów nie gwarantują, że najmłodsze pokolenie będzie dobrze władać językiem polskim. Należy bowiem pamiętać, że język polski w Wielkiej Brytanii jest językiem etnicznym, używanym w ograniczonych sytuacjach i zdecydowanie mniej prestiżowym niż język angielski. Zatem przekazanie dzieciom dobrej znajomości języka polskiego zarówno w mowie, jak i w piśmie, wymaga od rodziców niezwyklej konsekwencji w posługiwaniu się wyłącznie językiem polskim, a także umiejętnościami skutecznego motywowania dzieci do nauki języka. Co więcej, problemem jest nie tylko samo nauczenie dziecka języka, lecz także utrzymanie jego znajomości na dobrym poziomie, ponieważ pod wpływem języka dominującego rozwój języka etnicznego nie tylko może się zatrzymać, lecz także ulec regresji. Jak pokazały badania (Czeniek 2012), już u trzynastoletnich dzieci po dwóch latach przebywania poza krajem pojawiają się kalki leksykalne z języka angielskiego, a po kolejnych dwóch również kalki składniowe. Z kolei u części dzieci mieszkających poza granicami kraju dłużej niż sześć lat zaobserwować można rozpad poszczególnych kategorii gramatycznych, zwłaszcza kategorii przypadku i rodzaju. Ponadto, analiza prac pisemnych dzieci dłużej mieszkających poza granicami kraju, której fragmenty zostaną omówione w referacie, pokazała, że zdecydowana większość dzieci opanowała jedynie mówioną odmianę języka polskiego. Powoduje to między innymi większą skłonność do przenoszenia angielskich sposobów budowy tekstu, jak też i całych struktur składniowych do wypracowań w języku polskim.

Izabela Czerniejewska / Elżbieta M. Goździak - Centrum Badań Migracyjnych, Uniwersytet Adama Mickiewicza / *Georgetown University*: **Sukces czy porażka? O Polakach powracających z „życia na ulicy” w Wielkiej Brytanii.**

Emigracje z Polski i powroty do kraju nie są w dzisiejszych czasach decyzjami ostatecznymi. Współcześni migranci przemieszczają się między krajami zmieniając strategie migracyjne, dostosowując się do nich, ryzykując, a nawet mając świadomość strat, które mogą ponownie ponieść. Projekty migracyjne osób, które żyły na ulicy i zostały skłonione do powrotu przez organizację pomocową postrzegane są zwykle jako „porażka”. Jednakże, w oczach migrantów mogą być one oceniane odmiennie - jako wyzwanie, szkoła życia, bądź umiejętność dostosowania się do nowych warunków. W referacie zaprezentujemy badania prowadzone w 2010 roku z Polakami, którzy wyjechali do Wielkiej Brytanii, trafili tam na ulicę, a następnie powrócili do Polski. Badania realizowane były w jednym z ośrodków Barki. Zwracamy uwagę na rozdzźwięk pomiędzy oceną sytuacji, a której się znaleźli, dokonywanej przez nich samych a organizację pomocową. Stawiamy pytanie o wpływ tej rozbieżności na podejmowane działania reintegracyjne (proponowane przez Państwo i organizacje pozarządowe) oraz decyzje podejmowane przez samych migrantów. W końcowej części przedstawimy wnioski płynące z naszych badań, proponując rekomendacje i praktyczne wskazówki, które mogą być użyteczne dla instytucji i organizacji pomocowych w kraju i zagranicą, osób pracujących z migrantami wyjeżdżającymi i powracającymi.

Grażyna Czubińska / Maria Gańczak, Instytut Kultury Europejskiej, Polski Uniwersytet Na Obczyźnie w Londynie / Zakład Zdrowia Publicznego, Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie: **Emigracja i zmiana otoczenia etniczno-kulturowego jako czynnik wpływający na modyfikowanie się postaw i zachowań seksualnych Polaków w Wlk. Brytanii po 2004 roku - doniesienie wstępne.**

Wiedza na temat seksualności oraz postawy wobec niej wpływają na nasze życie. Szacuje się, że w Wielkiej Brytanii żyje obecnie ponad 650 tys. Polaków (wg *Office for National Statistics*), a co za tym idzie - realizują oni tam również swoje życie intymne. Interesujące wydaje się być porównanie ich wiedzy, postaw i zachowań seksualnych w tym zakresie zdobytych/ukształtowanych w realiach dla nich wcześniejszych (polskich), jak i aktualnych (angielskich) oraz określenie czynników warunkujących. Temu celowi posłużyło pilotażowe badanie ankietowe, będące częścią rozprawy doktorskiej, przeprowadzone drogą internetową w okresie marzec - lipiec 2013 na 408 polskich emigrantach (232 kobietach i 176 mężczyznach w wieku od 19 do 57 lat, średnia: 32 lata), którzy wyjechali do Wielkiej Brytanii po 2004 r. Autorska ankieta powstała w oparciu o kwestionariusze (wskaźniki i rekomendacje badań *WHO/UNAIDS* oraz J. Berry i M. Rosenberg), i zawierała 45 pytań zamkniętych z zakresu edukacji seksualnej, wiedzy i postaw wobec seksualności, zachowań seksualnych, planowania rodziny oraz akulturacji. Uzyskane wyniki mogą przyczynić się do powstania istotnych projektów edukacyjno-profilaktycznych w zakresie zdrowia seksualnego.

Anna Dzięgiel - Pracownia Doskonalenia i Doradztwa, Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny Metis w Katowicach: **Sytuacja rodzin migracyjnych.**

Charakterystyka rodzin migracyjnych oraz specyfika problemów w następujących sytuacjach. Rodziny czasowo rozłączone: z powodu zarobkowego pobytu ojca za granicą; z powodu zarobkowego pobytu matki za granicą; z powodu równoczesnego zarobkowego pobytu obojga rodziców za granicą; z powodu zamiennych wyjazdów za granicę obojga rodziców. Rodziny stale rozłączone: przed wyjazdem rodzica za granicę (częste nieobecności, emocjonalne oddalenie partnerów); na skutek rozwodu lub porzucenia w trakcie migracji zagranicznej. Najczęstsze strategie współczesnych migrantów - na przykładzie mieszkańców Górnego Śląska. Pozytywne i negatywne skutki migracji w kontekście struktury rodziny. Sytuacja dzieci w rodzinach czasowo rozłączonych. Czynniki adaptacji do sytuacji rozłąki: sieroctwo migracyjne; zjawisko stygmatyzacji migrantów; konsekwencje migracji rodziców w ocenie pedagogów; sytuacje wychowawcze w rodzinach migracyjnych; zdania szkoły wobec wyzwań migracyjnych. Emigracja dzieci: adaptacja kulturowa dzieci uwikłanych w migracje rodziców; perspektywy edukacyjne dzieci z rodzin migracyjnych. Migracje powrotne: charakterystyka problemów migracji powrotnych; zadania pomocy psychologiczno-pedagogicznej wobec dzieci z rodzin migracyjnych w kontekście obowiązującego prawa oświatowego.

Aleksandra Galasinska - *School of Law, Social Sciences and Communication, University of Wolverhampton: 'Home, (bitter or) sweet home': re-migration and post-communist transformation.*

A massive outflow of people from Poland after the EU expansion triggered public and semi-public debate in the media about migration and re-migration. The topic of 'return' of the post-communist migrants is being mentioned frequently, both in the form of press articles as well as on-line forum discussions. This paper examines an electronic newspaper forum as a platform for an on-going dialogue between migrants, returnees and also those, who never left the country, about various issues related to the process of re-migration. Anchoring the study in narrative and discourse analyses, I shall investigate the topics and lines of argumentation of forum participants. Firstly, I shall describe the similarities between migrants' and returnees' entries, united with collective moaning about their home country coupled with praises of (former) host countries. Secondly, I shall focus on 'non-migrants' voices and shall demonstrate how some of them support views of (re)-migrants, but more often than not dispute, contest and fight against negative opinions on Poland. This particular 'insiders' perspective on problems facing returnees demonstrates that discussions on re-migration become in fact discussions regarding the process of post-communist transformation in the home country. I would argue, however, that re-migration is part and parcel of the socio-cultural aspect of this process. The data comes from a number of entries on an internet forum triggered by newspaper reports and articles related to (re)-migration in the on-line issues of the 'Gazeta Wyborcza', which I have been collecting since May 2004.

Marcin Galent - Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych Instytutu Europeistyki, UJ: **Migracje, transnacionalizm i obywatelstwo w integrującej się Europie.**

Formalny proces otwierania dla Polaków rynków pracy w krajach Unii Europejskiej zakończył się w 2011 r. i polscy migranci na równych prawach mogą korzystać z dobrodziejstw integracji europejskiej. Otwarcie nowych możliwości jest jednak tylko usunięciem ograniczeń dla indywidualnych i zbiorowych działań polskich migrantów. To od nich samych, ale także od potencjalnego wsparcia ze strony narodowych, czy ponadnarodowych instytucji, będzie zależało czy przełoży się ono na jakościową różnicę w życiu migrantów, ich relacji ze społecznościami goszczącymi i wysyłającymi. Dlatego niezmiernie istotne jest pytanie o to, na ile transnarodowy charakter życia społecznego polskich migrantów we współczesnej Europie będzie sprzyjać takiej integracji, która pozwoli im zachować i rozwijać obywatelski status niezależnie od miejsca zamieszkania. Tym bardziej, że wielu z nich stało się super mobilnymi migrantami wahadłowymi. Zmieniają miejsce pracy i życia w zależności od zmieniających się kontekstów ekonomicznych, prawnych i społecznych. Nic też nie wskazuje na to, żeby pod tym względem miało się coś szybko zmienić. Żeby nie skazać ich na los podwójnej nieobecności, trzeba na poważnie zastanowić się na ile taka transnarodowa partycypacja powinna być organizowana w ramach wychodzących poza metodologiczny nacjonalizm. Z jednej strony otwiera się tutaj pole dla dyplomatycznej inicjatywy, która powinna wspierać transnarodowy charakter życia społecznego europejskich migrantów na poziomie ponadnarodowym. Z drugiej, pojawia się potrzeba rewizji dotychczasowego rozumienia relacji pomiędzy obywatelstwem i narodowością, zredukowania sfery symboliczno-emojonalnej na rzecz pragmatyczno-racjonalnej.

Natalia Galica-Orzechowska - Faculty of Health Social Care and Education, Anglia Ruskin University in the UK: **The educational integration of adult Polish migrants employed in the UK and Germany after the 2004 EU enlargement.**

The paper presents the findings of research on participation of adult Polish migrants in the continuing education and training system in the UK and Germany after the 2004 EU enlargement. The research analysis the key structural and agency factors, which positively and negatively influence this process. It aims to explain migrants' educational and training choices and how they impact their professional opportunities in the home and host countries. Understanding of migrants educational and economic strategies requires investigation at the macro-, meso- and micro level to gain the comprehensive perspective on the subject. This study envisages the analysis of national and EU legal frameworks which impact the participation of migrants in continuing education and training. It also focuses on the experience of individual migrants and the impact of migration networks. In order to achieve the research objectives, I apply a multidisciplinary approach and try to synthesis theory and methodology from the mainstreaming sociology, comparative education and migration studies. The theory of Bourdieu gives a generic theoretical framework to explain a dynamic interrelation between structure and agency. Chosen migration and adult education theories give theoretical insight into the process of adult education in the context of migration. A multiple comparative embedded case study methodological framework is applied to analyse locational and non-locational aspects of education and training of adult migrants and finally to identify the relationship between structure and agency in the context of educational integration of migrants. This framework facilitates a bridge between qualitative and quantitative research methods allowing reflections on societal structures as well as on the subjectivities and meanings represented by migrants. The methodology envisages applying semi-structured interviews with Polish migrants, teachers of continuing education as well as institutions supporting education of migrants in the host countries. The document analysis and literature review are used in order to gain knowledge and understanding of the EU and national context of the research.

Michał Garapich - *Centre for Research on Migration and Multiculturalism, University of Roehampton in the UK: Zaradni indywidualiści czy anomiczni egoiści? Migracje młodych Polaków jako element podtrzymujący/rekonstruujący/znoszący stereotypy, stygmaty.*

Zgodnie z transakcyjną teorią etniczności jako formą organizacji społecznej Frederika Bartha, kluczową przestrzenią społeczną w której dochodzi do konstrukcji różnicy kulturowej jest granica a co za tym idzie ustalone formy kontaktu i interakcji międzygrupowej. Zgodnie z tą teorią stereotypy, znaczenia, formy różnicowania się kulturowego mogą być odcyfrowane a ich funkcja odkryta tylko w ujęciu relacyjnym jako odnoszącym się do Innych, Obcych, 'nie-nas'. Stereotyp jako forma kategoryzacji świata ma więc jednocześnie funkcje poznawcze, usensawiające świat społeczny jak i integrujące, budujące wewnątrzgrupowy konsensus wobec kulturowo konstruowanej odmienności. Migracja sprzyja mnożeniu się sytuacji 'granicznych' i w niniejszym wystąpieniu zajmę się dwoma rodzajami stereotypów związanych z migracjami obywateli polskich do krajów Europy Zachodniej, stereotypem tworzonym przez społeczeństwa przyjmujące oraz autostereotypem tworzonym przez samych polskich migrantów. Szczególnie chodzi o stereotyp zindywidualizowanego, samowystarczalnego, o silnej etyce pracy i suwerennego od ingerencji państwa aktora ekonomicznego oraz z drugiej strony auto-stereotyp grupy o słabej więzi etnicznej, złożonej przez egoistycznych i aspołecznych członków. Istniejąca między nimi współzależność, zwłaszcza w kontekście eksponowania nie-etnicznych wymiarów tożsamości (takich jak płeć, kolor skóry, religia) dostarcza moim zdaniem interesującego materiału do refleksji nad współczesnymi migracjami w Europie, przyszłością społeczeństwa wielokulturowego jak i dominującymi dyskursami na ich temat.

Halina Grzymała-Moszczyńska - Uniwersytet Jagielloński: **Przegląd badań psychologicznych nad migracjami.**

Badania psychologiczne stanowią nieznaczną część dorobku naukowego badań nad migracjami. Temat ten jest jednak niechętnie podejmowany przez psychologów, w dużej mierze z powodu dominującego w psychologii paradygmatu badań ilościowych i/lub badań eksperymentalnych. Jednocześnie pojawiają się często sprawozdawcze badania, które najczęściej skupiają się na wycinkowych problemach różnych grup migrantów. Badania takie nie są najczęściej oparte o zaplecze teoretyczne wypracowane przez różne dyscypliny psychologiczne. Nie znaczy to jednak, że dla lepszego zrozumienia uwarunkowań i skutków migracji na poziomie jednostkowym, nie można zastosować wiedzy zgromadzonej w różnych dziedzinach psychologii. Szczególnie przydatne mogą okazać się podejścia teoretyczne wypracowane na gruncie psychologii kulturowej, psychologii klinicznej, czy psychologii religii. W wystąpieniu pokazane zostaną możliwe aplikacje istniejącego dorobku naukowego różnych dziedzin psychologii, do rozwoju psychologicznej refleksji nad procesami migracji i ich skutkami dla różnych aktorów tego procesu.

Joanna Grzymała-Moszczyńska - Instytut Psychologii, Uniwersytet Jagielloński: **Psychologiczne aspekty powrotów z emigracji.**

Celem prezentowanych badań była eksploracja psychologicznych aspektów powrotów z zagranicy i readaptacji osób powracających w kraju pochodzenia. Przebadano 20 Polek i Polaków powracających po co najmniej rocznym pobycie granicą. Badania przeprowadzono za pomocą wywiadu częściowo ustrukturyzowanego. Zaprezentowane zostaną główne obszary doświadczanych przez reemigrantów trudności, takie jak m.in. poczucie bycia niezrozumianym, trudności związane z odnalezieniem się w pozornie znanym środowisku, rozluźnienie więzi społecznych, poczucie bezdomności oraz zmiany w zakresie tożsamości kulturowej. W kontekście tych trudności osoby badane często wpadają w tzw. „pułapkę pętli migracyjnej” - wielokrotnie wracają do kraju pochodzenia a następnie znów wyjeżdżają. Mimo tego, że ze względu na zastosowaną metodologię, możliwość tworzenia generalizacji opartych o wyniki poniższych badań jest ograniczona, wydaje się być interesującym przyczynkiem do lepszego zrozumienia sytuacji psychologicznej osób decydujących się na powrót do Polski.

Agnieszka Hennel-Brzozowska - Katedra Psychologii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie: **Strategie radzenia sobie migrantów specjalistów - przypadek doktorantów uniwersytetów papieskich w Rzymie.**

Jakie skuteczne strategie radzenia sobie ze stresem migracji stosują wybrane grupy specjalistów, zwłaszcza te osoby, które mogą korzystać z wypracowanej przez wiele dziesięcioleci, lub dłużej, wielonarodowej kultury organizacji przyjmującej? W tej pracy omówione zostaną przypadki doktorantów studiujących na wielonarodowych papieskich elitarnych uniwersytetach w Rzymie. Opisana zostanie kultura tych międzynarodowych i wielokulturowych organizacji i strategie radzenia sobie z wyzwaniem migracji i zrealizowania konkretnego zadania czyli dysertacji doktorskiej w zagranicznej uczelni przez badanych.

Paweł Hess - Instytut Socjologii, Uniwersytet Jagielloński: **Wzajemne relacje migracji i religii. Spojrzenie na Polaków w Wielkiej Brytanii.**

Przemiany związane z globalizacją, w szczególności zwiększenie mobilności oraz zmiany form komunikacji mają istotny wpływ na zakres i charakter zjawisk migracyjnych. Umożliwiły częstsze podróżowanie pomiędzy państwami, a także ułatwiły pozostawanie w kontakcie z rzeczywistością społeczno-kulturową kraju pochodzenia, rodziną, przyjaciółmi, bliskimi. W tym kontekście warto pochylić się nad tematem roli religii we współczesnych procesach migracji: jej znaczeniu dla strategii i mechanizmów adaptacyjnych, funkcjach które pełni dla osób migrujących, wpływie na kraj przyjmujący; jak również wpływie migracji na religijność migrantów: zmian jej charakteru, roli kontekstu społeczno-kulturowego kraju przyjmującego dla migrujących. W proponowanym referacie chciałbym

omówić wspomniane zagadnienia w odniesieniu do aktualnych badań i koncepcji socjologii religii (zwłaszcza P. Levitt, H.R. Ebaugh, D. Hervieu-Léger) a także z obszaru badań nad migracją (zwłaszcza ujęć transnarodowych T. Faista, S. Vertoveca, A. Portesa). Podłoże empiryczne referatu stanowić będzie analiza internetowych forum dyskusyjnych na których wypowiadają się Polacy mieszkający w Wielkiej Brytanii lub osoby, które mają za sobą doświadczenie pobytu w tym kraju. Wielka Brytania wybrana została jako kraj zróżnicowany kulturowo, w którym zjawiska będące przedmiotem badań mają wyrazisty (a przez to lepiej widoczny) charakter. Jako państwo przyjmujące jest jednym z najważniejszych kierunków współczesnych migracji Polaków. Analiza forum internetowych, która będzie omawiana w referacie, jest częścią szerszego projektu badawczego realizowanego przez autora, w którym badane są wzajemne relacje procesów migracyjnych oraz religii i religijności.

Małgorzata Irek - COMPAS Institute of Social Anthropology, University of Oxford: Przepisy a życie - czynniki kształtujące poakcesyjną migrację Polaków w wybranych krajach Europy zachodniej.

Wspólnym mianownikiem migracji poakcesyjnych Polaków do różnych krajów Europy zachodniej są przepisy unijne umożliwiające legalną pracę. Porównanie nowej migracji w Anglii, Niemczech i Hiszpanii, pokazuje że zarówno prawo europejskie jak wewnętrzne przepisy krajowe nie są jedynymi czynnikami regulującymi nową migrację.

Barbara Janta - Institute for Employment Research, University of Warwick in the UK: Polish migrants' reproductive behaviour in the United Kingdom (Dzietność polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii).

Various aspects of Polish migration to the United Kingdom (UK) have been explored by academic and other researchers to date. However, analysis of the reproductive behaviour of Polish migrants in the UK is still scarce, despite the fact that children born to Polish mothers constitute a large and growing share of all children born in the UK. In this paper the author examines fertility trends of Polish migrants through an analysis of birth registration data. This paper draws on analysis of births to Polish migrants in the UK and provides an overview of birth trends for this migrant group. The author shows that the proportion of births to Polish mothers is increasing in the UK and that the increase in these births has been substantial in all UK countries. Analysis of the data also shows that an increasing proportion of children are born to two Polish parents and that Polish fathers are not likely to have children with non-Polish partners. In the final part of the paper the author discusses these trends and provides potential socio-economic implications of Polish migrants' reproductive behaviour for demographic trends, the labour market and public services.

Hanna Janta - *Faculty of Business Economics and Law, University of Surrey in the UK: **Employers' 'second choice' - Polish Migrant Workers in the UK Service Sector.***

Although migrants from Poland are able to move freely on the labour market after 2004 Accession, their choice of occupations supports Piore's (1975) theory of dual labour market. They tend to find jobs in secondary employment; occupations associated with precarious working conditions. Yet, many of them are qualified to a tertiary level and could be contributing to the creation of 'more and better jobs' as proclaimed in Lisbon's strategy. There is a view that these employment patterns of new migrants challenge the vision promoted by the Europe 2020 strategy that see cross-border mobility as a precondition of an economy based on knowledge and innovation (Ciupijus 2011). In this view, European Enlargement moves towards a further segmentation of workforce. This article aims to contribute to recent debates of workplace experiences by looking at a sector historically associated with foreign labour; service work. The sector that is characterised by precarious features of labour and its structure, blurring of work and home, with gender and aesthetic skills as central to service work (Veijola 2009). After the 2004 European Union Enlargement, some of the problems in filling positions have been solved by a pool of available workers from the Central and Eastern Europe. Polish workers are the largest foreign national group, representing 38 percent of all non UK born European Economic Area workers (State of the Nation Report, 2011, p.46). The Labour Force Survey 2006/07 reported 43 percent of migrant workers in London pubs originate from Poland (People 1st 2008, p. 1), although research shows that many vacancies in peripheral areas in the UK have also been filled by Polish migrant workers (Baum et al. 2007). The notion of emotional labour and its companion concept, aesthetic skills, are crucial for understanding contemporary service work. Employers assess workers' attitudes and aesthetic qualities based on assumptions about their national and cultural characteristics. Thomson et al. (2001, p. 932) claim that employers look for 'applicants to have the ability to present a certain type of personage that encompassed many of the 'dispositions' suggested by Bourdieu'. These can include dress codes, manner, style, shape and size of the body. Polish and other Central and Eastern European workers are likely to 'fit' in with the image that brands aim to portray through their staff - young, white and often highly qualified, with the right habitus, seem suitable for the service jobs. Hence, their appearance may play a crucial role in companies' branding and competitive strategies. In the context of the secondary employment, still little is known about migrants' skills, although there is enough evidence to claim that migrants are overrepresented in low-paid jobs (Spencer et al. 2007; Turner 2010; Janta et al. 2011). While we have an understanding what skills and knowledge are exchanged during migration phases among highly skilled migrants, yet little is known about migrants in other sectors and there have been calls for further research on the use of migrants' skills in non-highly skilled jobs (Williams 2007; Turner 2010). Reporting findings from a project on Polish migrants' employment experiences in the UK hospitality sector, this article seeks to identify migrants' perspectives on their skills by asking them to reflect on what they have contributed to the service sector. This article focuses on employees' reported perceptions of work ethic, soft skills, languages and work experience. By doing so, we conceptualise what can be learned from the emic view. This study uses qualitative data collected for a wider project focusing on the experiences of Polish migrants in the UK hospitality sector, including their adaptation, learning, careers, working conditions and social relations. The wider study adopted a mixed methods approach using netnography (Kozinets 2010), a small number of interviews and an online survey. The data from netnography and interviews served as a basis to develop the main instrument for the study - an online survey. This principal method was distributed on Polish online discussion fora and two social networking sites (nasza-klasa.pl or nk and Facebook) collecting 315 usable questionnaires. This paper will present qualitative data obtained from all three methods. This paper aims to portray how Polish migrants employed in the UK hospitality sector self-assess their working experiences and how they reflect on their own contribution to the sector. In line with many studies and overall perceptions of Polish workers, respondents appear to be proud of their work ethic and overall performance at work.

Additionally, they point to an array of skills that make them 'the right persons' for service jobs. The findings from the study demonstrate migrants' awareness of their work performances, work behaviour and relationships with others. Although the general notion of hard work is one of the keywords brought up frequently by respondents, they often contrast their own 'superior' attitude and behaviour at work with that of local staff or other foreign-born migrants. In addition, the findings demonstrate that management is aware of inconsistency in effort and perhaps even contributes to the divisions in departmental work. On reflection, a migrant workforce sees itself as 'the last resort', employers' 'second choice' - the only available workforce, speaking with a foreign accent. The growing pressure to raise productivity in the sector alongside increased interest in aesthetic skills makes this workforce segment valuable for employers. The findings have a number of important implications. Firstly, it can be seen that many of the foreign staff would fit better in other departments or job roles that would give them a chance to use their skills and past work experiences while contributing to their company' innovation through, for example, introducing different market segments. Yet lack of language fluency is frequently cited as the reason why employers are reluctant to provide better opportunities for their migrant workforce – a source of labour that is considered temporary by nature. Secondly, as suggested previously by MacKenzie and Forde (2009), migrants' attitudes possibly change with time. It may be observed in the future that migrants' behaviour at work will adapt to the environment they work in. This will require future research. Thirdly, the findings from this study raise another issue, that of teaming up at work. Recent research on the sociology of work has examined employee solidarity that occurs within the triangle of customer, employee and manager (i.e. Van den Broek 2008; Lopez 2010). The degree of inequality between workers and customers contributes to the formation of 'communities of coping' (Korczynski 2003). The findings presented in this research raise questions about employee solidarity, in particular how teamwork may shape and be shaped by national and ethnic differences between locals and migrants.

Anna Jurek / Joanna Grzymała-Moszczyńska - Polish Psychologists' Association / Instytut Psychologii, Uniwersytet Jagielloński: Edukacja międzykulturowa jako narzędzie wspierania nauczycieli i nauczycielek polonijnych w pracy z dziećmi migrantami.

Wystąpienie dotyczyło będzie znaczenia kompetencji międzykulturowej nauczycieli i nauczycielek w pracy w polskich szkołach sobotnich. Punktem wyjścia dla prowadzonej analizy są doświadczenia prowadzenia cyklu warsztatów podczas "Letniej Akademii Komunikowania Międzykulturowego", organizowanej w ramach projektu "Polskie szkolnictwo w Wielkiej Brytanii: tradycja i nowoczesność". Warsztaty poświęcone były tematowi takim jak: tożsamość kulturowa, komunikacja międzykulturowa, proces akulturacji, szok kulturowy, przeciwdziałanie dyskryminacji w szkole. Tematyka ta poruszana była w kontekście pracy nauczycieli w polskich szkołach sobotnich, zarówno z dziećmi, jak i rodzicami uczniów i uczennic. Przedstawiona zostanie analiza potrzeb szkoleniowych osób uczestniczących w warsztatach w zakresie pracy z dziećmi migrantami a także informacja zwrotna otrzymana od uczestniczek po warsztatach dotycząca przydatności uzyskanej wiedzy w pracy z dziećmi migrantami. W oparciu o przeprowadzoną analizę informacji zwrotnej, jak i informacji zebranych podczas samych warsztatów, zaprezentujemy propozycję modelu edukacji wspierającej przygotowanie nauczycieli i nauczycielek do pracy z dziećmi migrantami.

Urszula Kaźmierska / Michał Spieszny - Zakład Psychologii Stosowanej, Polski Uniwersytet Na Obczyźnie w Londynie / Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie: **Sprawność motoryczna 10-12-letnich dzieci z polskich rodzin mieszkających w Londynie, na tle rówieśników mieszkających w Polsce.**

Migracja Polaków na Wyspy Brytyjskie jest na tyle znaczna, że coraz częściej podejmowane są badania naukowe dotyczące tej grupy społecznej. Także rosnąca liczba dzieci z polskich rodzin uczęszczających do szkół na Wyspach Brytyjskich wymaga zainteresowania badaczy reprezentujących różne dziedziny nauki. Dlatego za główny cel pracy przyjęto próbę oceny poziomu rozwoju somatycznego i motorycznego 10–12-letnich dzieci z rodzin polskich mieszkających Londynie oraz porównanie wyników badań z analogicznymi pomiarami dziewcząt i chłopców mieszkających w Polsce. Jako materiał opracowania posłużyły wyniki pomiarów 97 dzieci pochodzenia polskiego mieszkających w Londynie (45 dziewcząt i 52 chłopców) oraz 128 dzieci mieszkających w Polsce (67 uczennic i 61 uczniów szkół podstawowych w Bochni). Badania przeprowadzono jesienią 2012 roku, a są one pierwszym etapem planowanych, corocznych badań longitudinalnych. Analizie poddano poziom wybranych cech somatycznych (wysokość ciała, masę ciała, masę ciała szczupłego LBM oraz procentową zawartość tłuszczu w organizmie) oraz poziom sprawności motorycznej mierzonej przy zastosowaniu wybranych prób Europejskiego Test Sprawności Fizycznej - EUROFIT (szybkość biegowa, siła mięśni brzucha, siła ramion, siła statyczna, gibkość kręgosłupa). Dzieci mieszkające w Londynie, choć nie ustępowały poziomem wysokości i masy ciała rówieśnikom z Polski, to jednak w większości przypadków charakteryzowały się niższym poziomem sprawności motorycznej. Takie rezultaty mogą być konsekwencją większej niż w Wielkiej Brytanii liczby zajęć szkolnego wychowania fizycznego realizowanych w szkołach w Polsce.

**Piotr Kocyba - Institut für Europäische Studien, Technische Universität Chemnitz in Deutschland:
Kultura i jej przeobrażenia w warunkach migracji.**

Polscy pisarze emigracyjni żyjący w Niemczech tworzą zróżnicowaną wewnątrznie i interesującą z punktu widzenia literaturoznawstwa grupę. Na fali emigracji solidarnościowej w Niemczech osiedliło się wielu pisarzy tworzących w języku polskim i kierujących swoją twórczość do odbiorców w Polsce. Jednocześnie występuje też (choć mniej liczna) grupa pisarzy, którzy (jak np. Artur Becker) zdecydowali się na tworzenie głównie w języku niemieckim. Podczas gdy w przypadku pierwszej grupy trwa obecnie dyskusja nad zasadnością określania jej twórczości mianem literatury migracyjnej (ze względu na fakt, iż kierowana jest ona głównie jednak do odbiorcy krajowego, jak i przez wzgląd na bardzo bliskie związki tych pisarzy z krajem pochodzenia - rzecz by można, iż poruszają się oni w przestrzeni transnarodowej), druga bardzo rzadko staje się przedmiotem naukowej refleksji, tak w Polsce jak i w Niemczech, gdzie germaniści nie poświęcali dotychczas wiele uwagi Polakom piszącym po niemiecku. W moim referacie pragnę przedstawić obecny stan badań nad zjawiskiem literatury migracyjnej, jak również podjąć pytanie o konsekwencje wyborów językowych dokonywanych przez polskich autorów żyjących w Niemczech dla ich twórczości oraz jej recepcji.

**Izabela Kołbon - Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej, Uniwersytet Jagielloński:
Wertykalna czy horyzontalna wizja sukcesu projektu migracyjnego? Awans i degradacja społeczna polskich migrantów w wybranych krajach Unii Europejskiej w świetle najnowszych badań.**

Po 2004 roku Wielka Brytania była najczęściej wybieranym przez Polaków miejscem migracji, zarówno tymczasowej, jak i stałej. Nie dziwi zatem fakt, że w przeciągu ostatniej dekady - ze względu na skalę zjawiska, powstanie licznych nowych skupisk polonijnych oraz różnorodność związanej z tym problematyki - uwaga wielu badaczy skupiała się właśnie na tym obszarze. Jakkolwiek poakcesyjne migracje Polaków nie ograniczały się tylko do tego regionu. W innych krajach Unii Europejskiej, takich jak Włochy, Belgia, Hiszpania, Niemcy i Norwegia, polscy migranci również zaznaczyli w sposób istotny swoją obecność. Niniejszy raport stanowi przegląd najnowszych badań przeprowadzonych wśród Polaków przebywających, na stałe lub czasowo, właśnie w tych państwach. Głównym interesującym mnie zagadnieniem są kwestie związane z awansem i degradacją społeczną, będącymi wynikiem migracji. Niewiele badań koncentruje się wyłącznie i wprost na tych zagadnieniach, ale w większości z nich wątek ten pojawia się implicite. W niektórych przypadkach owa kategoria opierająca się na binarnej opozycji (awans/degradacja) pozwala adekwatnie uchwycić doświadczenia i zmiany usytuowania społecznego migrantów, jednakże często narzuca ona zbyt uproszczony obraz rzeczywistości. Na przykład to, co może jawić się jako degradacja zawodowa i społeczna z punktu widzenia kraju wysyłającego, może być częścią projektu migracyjnego, którego główną osią jest niezależność finansowa lub rozwój osobisty, przynoszące subiektywne poczucie spełnienia. Pojawia się zatem pytanie, na ile patrzenie na doświadczenia migracyjne przez pryzmat kategorii awansu/degradacji uwarunkowane są naszą jasno (zbyt jasno?) określoną wizją tego, co stanowi o sukcesie projektu migracyjnego. Być może, jak zauważył jeden z polskich imigrantów mieszkających Nowym Jorku, z którym rozmawiałam: Sukcesem jest to, że wielu ludzi po prostu sobie tutaj poradziło.

Anna Konert - Instytut Filozofii Socjologii i Psychologii Wydziału Nauk Społecznych, Akademia Jana Długosza w Częstochowie: **Różnorodność motywacji w sytuacji migracji sezonowych do Niemiec.**

Migracje zarobkowe są w dość oczywisty sposób powiązane z problematyką rynku pracy, ale również z tematyką stylów życia. W wystąpieniu przedstawię różnorodność motywacji społeczno-kulturowych, które leżą u podstaw krótkich wyjazdów zarobkowych do Niemiec. Rodzaj motywacji wpływać będzie na pełnione przez migrantów role społeczne. Wątki teoretyczne zostaną zilustrowane poprzez wnioski z obserwacji uczestniczącej, którą autorka przeprowadzała podczas własnych wyjazdów zarobkowych do Niemiec.

Krzysztof Koźbiał - Instytut Europeistyki, Uniwersytet Jagielloński: **Polityka językowa jako element polityki integracyjnej wobec migrantów w Liechtensteinie.**

Liechtenstein jest państwem o bardzo wysokim, przekraczającym 33%, udziale obcokrajowców w ogólnej liczbie ludności. Większość migrantów wywodzi się z krajów ościennych, o tej samej kulturze i tym samym języku. Jednak coraz bardziej zauważalny staje się napływ pod Alpy Retyckie ludności nie władającej językiem niemieckim w sposób wystarczający. Wobec tych grup rząd w Vaduz prowadzi politykę mającą na celu integrację ludności napływowej z resztą społeczeństwa. Jednym z jej elementów jest określona polityka językowa, nastawiona na konieczność znajomości języka urzędowego w stopniu przynajmniej podstawowym. Celem wystąpienia będzie przedstawienie polityki Księstwa wobec ludności napływowej, w tym także migrantów polskiego pochodzenia, którzy nigdy nie stanowili jednak grupy licznej. Autor podejmie próbę odpowiedzi na pytanie czy model stosowany w Liechtensteinie może stanowić rozwiązanie modelowe czy też jest próbą obrony własnej tożsamości, tożsamości mikropaństwa.

Joanna Krotofil - *Mental Health Sciences Unit, University College London*: **Religia, migracja i tożsamość - polskie muzułmanki w Wielkiej Brytanii.**

Wśród najnowszej polskiej migracji wielowymiarowe zależności między religią a tożsamością wykraczają poza obszar tradycji katolickiej. W tej prezentacji przedstawię narracje polskich migrantek mieszkających w Wielkiej Brytanii, które przyjęły Islam. Do analizy tych narracji wykorzystam Teorię Dialogowego Ja, która określa tożsamość jednostki jako wielogłosową, rozciągniętą na różne obszary życia społecznego i nieustannie negocjowaną w dialogu ze światem społecznym. Z takiej perspektywy pokażę w jaki sposób polskie migrantki konstruują swoją pozycję w świecie społecznym jako kobiety, Polki, migrantki i muzułmanki w dialogu z Innymi w różnych kontekstach kulturowych i jak są postrzegane przez owych Innych. Analizując w kontekście migracyjnym codzienne praktyki, w które angażują się polskie muzułmanki i sposób w jaki negocjują znaczenie tych praktyk postaram się pokazać jak proces stawania się 'religijnym Innym' kształtuje tożsamość polskich muzułmanek.

Małgorzata Kułakowska - Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Jagielloński: **Polski uczeń odbiorcą brytyjskich polityk edukacyjnych.**

Wystąpienie podejmie tematykę polskich uczniów - najmłodszych migrantów jako odbiorców brytyjskich polityk edukacyjnych. Porównana zostanie sytuacja w poszczególnych częściach (krajach) Zjednoczonego Królestwa, w Anglii, Szkocji, Walii oraz Irlandii Północnej, pod względem liczebności polskiej społeczności uczniowskiej, wsparcia lokalnej administracji, oraz różnic w systemach edukacyjnych pomiędzy poszczególnymi obszarami Zjednoczonego Królestwa, jak również różnic pomiędzy polskim a brytyjskim systemem kształcenia. Na sytuację polskich uczniów wpływać będzie zarówno specyfika zdecentralizowanego systemu szkolnictwa, jak i brytyjskie ustawodawstwo antydyskryminacyjne, zwracające szczególne uwagę na kwestie etniczności (oraz ostatnio religii).

Joanna Kulpińska - Instytut Amerykanistyki i Studiów Polonijnych Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Uniwersytet Jagielloński: **Amerika czy Europa? Porównanie zamorskich i europejskich strumieni migracyjnych z Babicy.**

Babica to wieś położona w województwie podkarpackim. Intensywne strumienie migracyjne płynące z tego regionu na początku XX wieku przyciągnęły uwagę badaczki Krystyny Dudy-Dziewierz. Swe analizy, dotyczące transatlantyckiego wychodźstwa z tej miejscowości, zawarła w książce: "Wieś małopolska a emigracja amerykańska. Studium wsi Babica powiatu rzeszowskiego." Przez kolejne dziesięciolecia Stany Zjednoczone były dominującym kierunkiem migracji z tej miejscowości. Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej i otwarciem europejskich rynków pracy dla obywateli tego kraju, wśród mieszkańców Babicy pojawiło się również zainteresowanie możliwością wyjazdów do zachodnich krajów starego kontynentu. Głównym celem niniejszego referatu będzie próba porównania dwóch fal migracyjnych: transatlantyckich i europejskich, w kontekście wychodźstwa z polskiej wsi. Ta mikroanaliza poruszać będzie między innymi takie zagadnienia jak proces decyzyjny, selektywność migracji, czy tworzenie się i funkcjonowanie sieci migracyjnych. Porównaniu poddana zostanie również sylwetka typowego "amerykańskiego" i "europejskiego" babickiego emigranta.

Małgorzata Kuźbida - Instytut Stosunków Międzynarodowych, Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyślu: **Projekt badań "Syndrom kukulczego jajka".**

Według różnych danych z Polski po 2004 roku wyemigrowało ponad 2 miliony osób, z czego szacuje się że do wielkiej Brytanii wyjechała ponad połowa. Zgodnie z ostatnim spisem powszechnym w samej Anglii i Walii do polskości przyznało się ponad 600 tysięcy osób, a nie można pominąć Szkocji i Irlandii. Dotyczy zarówno pojedynczych osób które opuściły Polskę, jak również całych rodzin. W roku 2013 portal Moja Wyspa przeprowadził badania marketingowe wśród Polaków w Wielkiej Brytanii. W ankiecie wzięło udział ok. 600 osób. Na pytanie: "Kiedy wracasz do Polski?" połowa osób zaznaczyła odpowiedź: "Nie myślę o powrocie lub nie zamierzam wracać", ponad jedna trzecia stwierdziła: "Nie wiem kiedy". W tym roku chce za to wrócić zaledwie 1,4 proc. ankietowanych, a za rok lub

parę lat - niespełna 7 proc. To nowa rzeczywistość, którą należy zbadać na wszystkich płaszczyznach życia społeczno - politycznego. Zmiany powiązań społecznych, wywołanych na skutek przemieszczenia, wpływają na przeobrażenia emocjonalne, psychiczne, korektę poglądów politycznych i postaw społecznych. Dlatego też, w polu moich zainteresowań pozostaje pytanie o wpływ kultury anglosaskiej na pojmowanie politycznej rzeczywistości, w skali mikro i makrospołecznej. Roboczo przyjęty tytuł „syndromu kukulczego jajka” odnosi się do stosunku Polaków do ojczyzny. Czy wyjazd poza granice kraju wpłynął na ich zmianę statusu społecznego, przyczynił się do awansu czy degradacji zawodowej? W jakim stopniu zmieniło się ich postrzeganie siebie i Polski w nowej sytuacji społeczno - politycznej? Czy może Polacy pozostają migracją sezonową, psychicznie związaną z Polską, lokującą swoje zaangażowanie społeczno - polityczne w rodzimej przestrzeni kulturowej? Czy fakt powstania Unii Europejskiej traktują jako narzędzie do realizacji pojedynczych celów, nie związanych z okazją do budowania wspólnej przestrzeni politycznej z innymi grupami narodowymi. Podjęte przeze mnie badania, odnoszą się również do próby zanalizowania aktywności społeczno - politycznej lub jej braku, Polaków mieszkających na terenie Wielkiej Brytanii.

Elżbieta Kuźma - *Institut de Sociologie, Université Libre de Bruxelles*: **Migracje Polek z obszarów peryferyjnych kraju do stolicy Belgii. Konsekwencje kobiecych przemieszczeń terytorialnych w perspektywie mikro- i makrospołecznej.**

Ostatnia fala migracji Polaków do Brukseli, którą zapoczątkowało w 1991 r. zniesienie przez państwo belgijskie wymogu posiadania wiz przez obywateli naszego kraju, z rozmaitym natężeniem trwa do dnia dzisiejszego. Jedną z jej najbardziej charakterystycznych i niezmiennych przez ostatnie 20. lat cech stanowi dominacja kobiet, zarówno pod względem liczebnym, jak i ich znaczenia oraz roli odgrywanej w społeczności lokalnej miejsca pochodzenia i przeznaczenia. Celem niniejszego wystąpienia jest przeanalizowanie społecznych konsekwencji mobilności przestrzennej kobiet - wywodzących się w przeważającej części z peryferyjnych regionów wschodniej Polski - do metropolii europejskiej jaką niewątpliwie jest Bruksela. Poruszone zostanie przede wszystkim zagadnienie zmian społecznych jakie niesie ze sobą migracja kobiet z terenów wiejskich do wielkiego miasta i jej charakter modernizacyjny, oddziałujący zarówno na poziomie mikro- jak i makroanalizy. Szczególna uwaga poświęcona będzie analizie emancypacyjnej roli międzynarodowych przemieszczeń terytorialnych kobiet wywodzących się z obszarów peryferyjnych Polski, przejawiającej się m.in. w nowym stylu życia migrantek, zmianie hierarchii wartości i ich pozycji społecznej w rodzinie. Poddana analizie zostanie także kwestia oddziaływania migracji na więzi społeczne i relacje interpersonalne w obrębie lokalnej społeczności miejsca pochodzenia migrantek oraz we wspólnocie etnicznej w kraju imigracji. Kolejnym poruszonym zagadnieniem będą pozytywne i negatywne skutki przemieszczeń terytorialnych kobiet analizowane na poziomie kraju, regionu i społeczności lokalnej miejsca emigracji, a także ich konsekwencje dla wspólnoty etnicznej w kraju docelowym. W końcowej części referatu przedstawione zostaną plany na przyszłość polskich migrantek w Brukseli analizowane pod względem skutków społecznych, demograficznych i ekonomicznych dla kraju i regionu pochodzenia oraz dla skupiska polskiego w miejscu imigracji. Podstawę proponowanego referatu stanowią badania empiryczne przeprowadzone w Brukseli w dwóch etapach: od października 2002 roku do czerwca 2006 oraz od października 2010 do maja 2012 roku. Na analizowany materiał badawczy składa się 41 wywiadów pogłębionych z obecnymi i byłymi migrantkami pochodzącymi z peryferyjnych regionów Polski.

Ewa Lewandowska-Tarasiuk - Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych, Polski Uniwersytet Na Obczyźnie w Londynie / Pracownia Wychowania Literackiego, Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie: **W drodze na Parnas... czyli o próbach literackich młodych, polskich twórców w Wielkiej Brytanii...**

Od kilku lat prowadzę na PUNO Warsztaty Literackie, w których uczestniczą ogarnięci pasją tworzenia autorzy różnych pokoleń. Ich literackie ekspresje zostały utrwalone w wydanej pod moją redakcją antologii poetyckiej pt. *Moja radość tworzenia. Strofy nad Tamizy i nad Wisły* (Wiedza Powszechna Warszawa 2009). Wśród wielu tekstów poetyckich znalazły się w antologii m. in. wiersze najstarszych i najmłodszych polskich autorów mieszkających w Wielkiej Brytanii. Ci ostatni znacząco zintensyfikowali swoją literacką ekspresję i różne formy jej wyrazu, a stworzona specjalnie dla nich, dla młodych polskich autorów, nowa edycja Warsztatów Literackich na PUNO - w maju br. ujawniła interesujący, twórczy potencjał młodej polskiej emigracji w Wielkiej Brytanii. Diagnoza tego potencjału, różnorodności jego form, inspirowanych literackim dyskursem w ramach warsztatowych zajęć, jak i twórczą indywidualnością autorów, z ich jakże pasjonującymi kulturowo i socjologicznie scenariuszami, które napisał im los, staje się wielkim wyzwaniem badawczym. Zostanie także przedstawiona analiza innych tekstów kultury, m.in. prac konkursowych (Moje pierwsze kroki na Wyspach Brytyjskich Konkurs Literacki im. T. Murdzeńskiego), których materiał stał się dla autorki wystąpienia cennym materiałem badawczym, dotyczącym kulturowej duchowości młodej polskiej emigracji w Wielkiej Brytanii.

Jakub Z. Lichański - Uniwersytet Warszawski: **EMIGRACJA: nowa jakość w życiu społecznym i kulturalnym Unii Europejskiej. Kilka refleksji świadka historii.**

Niniejsze rozważania wyrastają z wieloletniej obserwacji problemów emigracji, w tym polskiej i z pewnych niepokojów, jakie tym obserwacjom towarzyszą. Dręczy mnie bowiem wątpliwość czy przypadkiem nie jesteśmy od początku XXI wieku świadkami kształtowania w Unii Europejskiej całkiem nowej jakości, którą tylko z braku lepszego określenia nazywamy jeszcze emigracją? Teza niniejszych rozważań jest prosta - oto sądzę, iż w życiu kulturalnym i społecznym krajów Unii Europejskiej, na naszych oczach, kształtuje się całkiem nowa jakość - *europaeus civis* (obywatel Europejski). Uwaga ta jest prawdziwa, co oczywiste, tylko w stosunku do obywateli krajów Unii. Niniejsze rozważania mają charakter wstępnych refleksji, a nie ścisłego dowodu. Dlatego też nie roszczą sobie pretensji do pełnej ścisłości; są raczej zbiorem refleksji kogoś, kto, jak sądzę, uważnie i z pewnym niepokojem obserwuje zachodzące w kulturze Europy zmiany. Nie każda bowiem zmiana prowadzić musi do dobrych rezultatów.

Ewa Lipińska / Anna Seretny - Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie, Uniwersytet Jagielloński: **Między językiem ojczystym a obcym - język (o)dziedziczony w szkolnej edukacji na obczyźnie.**

Istnieje wiele terminów określających język polski, ale nie odnoszą się one do tych samych (takich samych) pojęć. Różnice te są szczególnie widoczne i ważne w glottodydaktyce polonistycznej, stąd próba usystematyzowania nazewnictwa oraz zdefiniowania wiążących się z nim terminów. Uczący, szczególnie za granicą, powinni wiedzieć, jaką funkcję pełni polszczyzna w procesie dydaktycznym oraz jaką rolę odgrywa w życiu ucznia i społeczności, z której się wywodzi. Od tego zależy organizacja procesu nauczania oraz dobór odpowiednich metod i materiałów dydaktycznych. Powinni być również świadomi różnic między przyswajaniem a uczeniem się języka, dwujęzycznością oraz znajomością dwu języków, a także wiedzieć, czym jest półjęzyczność i dyglosja, gdyż są to zjawiska związane z wielojęzycznością i wielokulturowością. Umiejętność ich rozpoznawania, rozróżniania oraz odnoszenia do określonych przypadków może pomóc nauczycielom nie tylko usprawniać sam proces kształcenia językowego, ale i rozwiązywać problemy wychowawcze.

Roland Łukasiewicz - Wydział Nauk Społecznych / Wydział Pedagogiczny, Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie / Akademia Humanistyczna w Pułtusku: **Eurobezdromność w nowych warunkach społeczno ekonomicznych.**

Szerokie spektrum migracji wewnątrz Unii Europejskiej, prócz wielu pozytywnych aspektów, posiada także wymiar negatywny. Wymiar ten wpływa nie tylko osoby zmieniające swoje miejsce zamieszkania ale także te, które przyjmują „obcych” pod swój dach. Referat przedstawia wyniki badań przeprowadzonych w wybranych krajach Unii Europejskiej, w środowiskach lokalnych. Badania koncentrowały się między innymi na relacjach – stosunku, dystansie – rodzimych mieszkańców krajów przyjmujących wobec polskich migrantów, którzy tworzą enklawy bezdromności. Bezdromni imigranci (którzy stali się bezdromnymi z różnych powodów), są środowiskiem korzystającym ze świadczeń pomocowych, żebrzą, często kradną i niszczą mienie. Ich relacje ze środowiskiem lokalnym są obecnie jednym z największych problemów UE.

Magdalena Łuźniak-Piecha - Zakład Psychologii Stosowanej, Polski Uniwersytet Na Obczyźnie w Londynie / Akademia Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie: **Europejczycy, erudyci, Euroemigranci - czyli o akulturacji w procesie międzynarodowej edukacji. Weryfikacja koncepcji Strategii Relacji Międzykulturowych J. Berry'ego.**

Zagraniczni studenci stanowią ważną grupę „klientów” uczelni wyższych a następnie istotnie wpływają na kształt środowiska zawodowego krajów, w których studiują i często rozpoczynają karierę. Stąd rynek edukacyjny państw goszczących zagranicznych studentów, absolwentów i profesjonalistów stał się rynkiem międzykulturowym, rynkiem, na którym konkurują różne systemy wartości, różne definicje sukcesu zawodowego, modyfikowane kulturowo ambicje i strategie realizowania owych ambicji. Z badań Łuźniak-Piechy i zespołu prowadzonych w Wielkiej Brytanii (2008) wynika, iż istotnym składnikiem sukcesu zawodowego w rozumieniu polskich studentów, kończących zagraniczne studia i absolwentów wkraczających na zagraniczne (z ich punktu widzenia) rynki pracy jest pięcie się po szczeblach kariery w międzynarodowej korporacji. Miarą sukcesu akulturacyjnego wydaje się tutaj być pozycja w hierarchii organizacyjnej firmy operującej w kraju gospodarza, kontakt z lokalnymi i międzynarodowymi klientami, ścisła współpraca, a nawet zarządzanie zespołem, w skład którego wchodzi również przedstawiciele większości w danym kraju. Z kolei z danych zebranych przez Akademię Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie (2012) wynika, iż studenci pochodzenia tureckiego swój sukces akulturacyjny definiują raczej jako założenie własnego przedsiębiorstwa, pracę na stanowisku niezależnym od struktur korporacyjnych dużych przedsiębiorstw kraju-gospodarza. Wydaje się, iż dwa przykłady przedstawione powyżej mogą świadczyć o różnicach kulturowych w definiowaniu sukcesu akulturacyjnego na rynku pracy, a także o budowaniu zupełnie odmiennych strategii relacji kulturowych na płaszczyźnie zawodowej w tych dwu różnych grupach etnicznych. Oczywiście niezwykle istotna jest tu nie tylko struktura wartości i kultura reprezentowana przez samych przedstawicieli mniejszości, aspirujących do „podboju” rynku pracy, ale także uwarunkowania kulturowe w kraju przyjmującym. Jak przebiegają i kształtują się owe relacje w kontekście rozwijającego się międzynarodowego systemu edukacji? Jak przebiega proces akulturacji młodych ludzi? Tym zagadnieniom poświęcony jest artykuł oraz opisywany w nim projekt badawczy.

Izabella Main - Centrum Badań Migracyjnych Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej, Uniwersytet Adama Mickiewicza: **Zdrowotne wybory i doświadczenia polskich migrantów w Barcelonie, Berlinie i Londynie.**

W wystąpieniu przedstawię analizę sytuacji polskich migrantek w wybranych dużych miastach europejskich w odniesieniu do leczenia i dbania o zdrowie. Pokazuję jak kobiety i ich rodziny dokonują wyborów związanych z leczeniem i dbaniem o zdrowie, zaś ich wybory i doświadczenia odzwierciedlają m.in. różnice kulturowe (do innych czynników należą różnice finansowe i systemowe). Polki łączą przekonania i doświadczenia wyniesione z Polski, informacje uzyskane od znajomych i rodziny mieszkających w Polsce, z polskich stron internetowych i periodyków z informacjami otrzymywanymi w szeroko rozumianej społeczności przyjmującej (zagraniczni partnerzy, ich rodziny, znajomi, lekarze i pielęgniarki, media). Na przykładzie kilku praktyk związanych ze zdrowiem jak odżywianie, szczepienia, samoleczenie i stosowanie leków zanalizuję różnorodność wyborów, ich uzasadnień i konsekwencji. Przenikanie się różnych praktyk zdrowotnych w kontekście migracyjnym jest zjawiskiem mało zbadanym a interesującym w kontekście tożsamościowym i genderowym. Referat oparty jest o badania etnograficzne (wywiady, obserwacje i auto-etnografie), które prowadzę od kilku lat w Barcelonie, Berlinie i Londynie.

Agnieszka Małek - Instytut Amerykanistyki i Studiów Polonijnych, Uniwersytet Jagielloński: **Polskie szkoły we Włoszech: wyzwania i dylematy.**

W przeciwieństwie do tradycyjnych krajów napływu polskich imigrantów, takich jak USA czy Wlk. Brytania, mających długie tradycje oświaty polonijnej, system szkolnictwa polskojęzycznego we Włoszech jest jeszcze stosunkowo słabo rozwinięty i bazuje przede wszystkim na Szkolnych Punktach Konsultacyjnych. Są to jednak placówki działające głównie w dużych aglomeracjach miejskich (i niedysponujące wystarczającą liczbą miejsc), natomiast mieszkańcy mniejszych miejscowości i prowincji, szczególnie na południu Włoch, mają trudności w zapewnieniu swoim dzieciom edukacji w języku polskim. W ciągu ostatnich kilku lat rozpoczęło działalność kilkanaście szkół społecznych, powstałych głównie z inicjatywy rodziców kładących nacisk na kwestie dwukulturowości i dwujęzyczności w procesie wychowania, ale borykają się one z poważnymi problemami finansowymi i brakiem adekwatnych form wsparcia zarówno ze strony polskiej jak i lokalnej administracji. Nie mniej istotną kwestią jest niesprzyjająca polityka państwa włoskiego wobec szkolnictwa etnicznego. Celem referatu jest przedstawienie sytuacji szkolnictwa polonijnego w Italii w szerszym kontekście włoskiej polityki integracyjnej i edukacyjnej wobec imigrantów.

Kamila Mazurek - Polska Rada Społeczna w Berlinie: **Procesy integracyjne młodej polskiej migracji w Berlinie.**

Polska jest nazywana krajem emigracyjnym. Miano to zyskała, ponieważ więcej osób wyjeżdża z Polski, aniżeli do niej przyjeżdża. Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku za granicą przebywało czasowo 768 tys. osób, co daje 1,8 % populacji. Należy nadmienić, iż na dzień 30.06.2008 r. w niemieckim Centralnym Rejestrze Cudzoziemców zarejestrowanych było 392.547 obywateli polskich. Szacuje się, że w 2004 roku z tej liczby na terenie Niemiec przebywało 330 tys. Polaków. Trzeba wziąć pod uwagę, że liczba ta odnosi się tylko do zameldowanych Polaków w Niemczech i nie obejmuje Polaków pracujących w szarej strefie lub podróżujących między Polską a Niemcami. Pojęcie integracji jest najczęściej używane w odniesieniu do kultury. Nie pasuje do współczesnego pojęcia integracji migrantów, która odnosi się nie tylko do kulturalnej integracji ze społeczeństwem kraju przyjmującego, ale również innych obszarów życia. Lookwood rozróżnia integrację systemową oraz integrację socjalną. Ta pierwsza odnosi się do konfliktogennych relacji części systemu rynku i państwa, które są regulowane przez prawo i pieniądz. Integracja socjalna dotyczy konfliktogennych relacji aktorów, zarówno indywidualnych, jak również grup wobec siebie wzajemnie oraz wobec różnych obszarów życia i grup społecznych. Niepowodzenie integracji systemowej skutkuje dezintegracją, natomiast niepowodzenie integracji społecznej odgraniczeniem (*Ausgrenzung*). Integracja społeczna wg Essera przejawia się w czterech formach: akulturacji, pozycjonowania (*Platzierung*) interakcji i identyfikacji. Akulturacja jest rozumiana jako nabycie umiejętności poznawczych, które indywidua potrzebują, aby stać się częścią społeczeństwa. Pozycjonowanie oznacza zajęcie pozycji socjalnej, która najczęściej jest wyrażona w pozycji na rynku pracy. Interakcja - to socjalne kontakty, powiązanie z sieciami społecznymi oraz uczestnictwo w życiu publicznym. Identyfikacja dotyczy bardziej subiektywnego umiejscowienia (*Verortung*) indywiduów w społeczeństwie. W tym modelu powstają różnorodne oddziaływania zmienne pomiędzy wymienionymi czterema formami integracji. Przykładowo migrant musi

być już na wyższym poziomie akulturacji, aby mógł integrować się na rynku pracy oraz w ramach społecznych sieci. Podobnie stosunek wobec społeczeństwa kraju przyjmującego - potrzebne jest wytworzenie relacji społecznych w ramach funkcjonowania w społeczeństwie lub na rynku pracy, aby migrant mógł zdobyć umiejętności poznawcze. W Berlinie, mieście, gdzie przebywa wielu Polaków procesy integracyjne przebiegają różnorodnie, w zależności od motywacji, poziomu wykształcenia i posiadanych sieci. Referat będzie miał na celu analizę tych czynników w odniesieniu do migrantów w Berlinie. Autorka mieszka od trzech lat w Berlinie i brała udział w kilku projektach – niemieckich i polskich na temat młodych migrantów.

Natalia Mazurkiewicz - *Department of Sociology, University of Limerick in Ireland*: **Polscy migranci w Irlandii - strategie rodzinne i mobilny styl życia.**

Przedmiotem prezentacji będzie przedstawienie charakterystyki współczesnej polskiej migracji po 2004 roku pomiędzy Polską a Irlandią, ze szczególnym uwzględnieniem kategorii gender i klasy społecznej. Szczególny nacisk położony będzie na procesy mobilności (migracji) oraz osiedlenia (*place making*) wśród Polskich rodzin w Irlandii oraz na to, jak te procesy wpływają na mobilne style życia (*mobile lifestyles*) i strategie zarobkowe (*livelihoods*) tych rodzin. Prezentacja oparta będzie na wstępnych wnioskach z projektu zatytułowanego: *Circular Migration between Poland and Ireland: the Translocal Lives of Mobile Citizens*, ufundowanego przez Irish Research Council (IRC), badającego migracje cyrkulujące polskich migrantów, wywodzących się z klasy pracującej, przemieszczających się pomiędzy dwoma miejscowościami w Polsce (Tczew, woj. pomorskie) oraz w Irlandii (*Newcastle West, Co. Limerick*). Celem projektu jest zbadanie doświadczeń polskich emigrantów poza wielkimi miastami, które dominują w obecnych badaniach polskiej migracji w Europie. Poprzez analizę struktur kształtujących doświadczenia migracyjne, np. zatrudnienie, system opieki zdrowotnej, edukacja, czy opieka socjalna, projekt skupia się na zbadaniu doświadczeń tzw. 'zwykłych ludzi' - migrantów pochodzących z małych polskich miast i wsi z tymi strukturami, a konkretnie na negocjacji, racjonalizacji i personalizacji tych systemów przez migrantów dziewięć lat po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Małgorzata Michalska - Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej Wydziału Nauk Historycznych i Pedagogicznych, Uniwersytet Wrocławski: **Razem czy osobno? Nowa polska emigracja w Pradze.**

W ostatnich latach szlaki migracyjne Polaków były i są skierowane głównie na Zachód. Warto odnotować jednak fakt, że nie jest to kierunek jedyny. Referat jest próbą odpowiedzi na pytanie, czy w warunkach nowej emigracji, w kraju sąsiadującym z Polską, gdzie kontakty z wykorzystaniem współczesnych mediów oraz częste wyjazdy do ojczyzny bez podnoszenia większych kosztów są możliwe, istnieje potrzeba zrzeszania się i szukania powiązań z własnym środowiskiem narodowym? Czy do tego celu konieczne są formalne organizacje, czy potrzeby te mogą zaspokajać również nieformalne grupy i prywatne kontakty? Jakiego rodzaju więzi rodzą się między Polakami na obczyźnie? Jak wyglądają relacje między grupami i jednostkami? Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w stolicy naszych południowych sąsiadów z inicjatywy mieszkających tu Polaków powstały trzy nowe organizacje: Polski Klub Biznesu

(2008), zraszający polskie firmy działające na rynku czeskim, za którymi to firmami stoją konkretni ludzie i ich różnorodne aktywności; Stowarzyszenie Transmisie (2010), skupiające zarówno Polaków jak i Czechów, którego celem jest zacieśnianie wzajemnych kontaktów polsko-czeskich o charakterze kulturalnym; Stowarzyszenie Trampolina (2011), które tworzą polskie matki i polscy ojcowie, żyjący zarówno w związkach jednorodnych narodowo, jak i mieszanych, a którzy pragną, aby polska tradycja i kultura stały się ważnym składnikiem tożsamości ich dzieci. Istnieją też nieformalne płaszczyzny, do których należą przede wszystkim różnego rodzaju portale społecznościowe, a które stanowią m.in. miejsce wymiany informacji dotyczących życia w obcym kraju, oraz prywatne kontakty. Istnieją też osoby, które nie szukają w ogóle jakiegokolwiek łączności z rodakami. W pewnym sensie możemy więc mówić o czterech podstawowych formach i strategiach migracyjnych Polaków w Pradze w kontekście relacji międzyludzkich związanych z własną grupą narodową. Referat zostanie oparty przede wszystkim na badaniach własnych autorki, prowadzonych od 2005 roku. Dotyczył będzie zarówno instytucji/organizacji, jak i konkretnych jednostek.

Rafał Młyński - Wydział Polonistyki (studia doktoranckie), Uniwersytet Jagielloński: **Kompetencja językowa dyslektycznego dziecka dwujęzycznego. Studium przypadku.**

W ramach paradygmatu komunikacji międzykulturowej, dominującego w polskiej humanistyce, aktualne stają się zagadnienia łączące zaburzenia komunikacji językowej oraz dwujęzyczność. Przykładem tego jest problematyka kompetencji językowej dyslektycznych dzieci dwujęzycznych. Przedmiotem wystąpienia jest propozycja perspektywy badawczej, zastosowanej do zasygnalizowanego zagadnienia. Stanowi ona syntezę ujęć wypracowanych przez krakowską szkołę logopedii oraz językoznawstwo polonistyczne, ze szczególnym uwzględnieniem lingwistyki humanistycznej. Pozwala na deskrypcję i interpretację sprawności czytania ze zrozumieniem oraz pisanie z uwzględnieniem indywidualnych uwarunkowań determinujących tzw. osobę dwujęzyczną. Teoretyczne rozważania nad metodologicznym podłożem wypracowanej koncepcji zostaną zobrazowane fragmentem studium przypadku dyslektycznego chłopca, będącego zarazem reprezentantem dwujęzyczności polsko-włoskiej.

Małgorzata Mrosek - Instytut Sławistyki, Uniwersytet w Poczdamie: **Kultura polska w Berlinie po 2004 r. Zmiany i nowe tendencje na przykładzie instytucji polskich i działalności polskich artystów.**

W referacie przedstawię instytucje polskie i jednostki promujące kulturę polską w Berlinie oraz ich definicję kultury polskiej za granicą. Poruszę kwestię zmian w podejściu do promowania kultury polskiej oraz do definicji kultury jako takiej, jak i omówię zagadnienie potrzeby obecności kultury i kultury polskiej - w życiu polskich emigrantów po 2004 r. W ramach opisu polskiego krajobrazu kulturowego Berlina uwzględnię również działalność polskich artystów i ich podejście do „polskości”. Zwrócę uwagę na różnorodność definiowania pojęcia kultury polskiej w zależności od profilu instytucji polskiej w Berlinie i grona jej odbiorców.

Magdalena Muszel - *Department of Social & Political Sciences, European University Institute in Florence*: **Role i relacje genderowe w transnarodowych rodzinach polskich migrantów w Irlandii po 2004.**

Wiodącym pytaniem badawczym proponowanego przeze mnie referatu jest: Jak są kształtowane role i relacje genderowe w procesie transnarodowej migracji rodzin? Referat będzie na podstawie badań przeprowadzonych na potrzeby doktoratu na European University Institute we Florencji, obronionego w maju 2013 roku. W trakcie swoich badań empirycznych skupiałam się na doświadczeniu transnarodowym polskich rodzin w Irlandii po 2004 roku. Wykorzystując metody antropologiczne zanalizowałam doświadczenia i opinie zarówno polskich kobiet jak i mężczyzn. Rodzina transnarodowa definiowana jest jako relacje rodzinne ponad granicami kraju, gdzie członkowie żyją jakiś czas lub większość czasu oddzielnie, tworząc jednak poczucie wspólnoty i troszcząc się o wspólne dobro (Bryceson and Vuerela 2002: 3). Płeć kulturowa jest konceptem odnoszącym się zarówno do rodziny i do migracji. Rodzina jest uznawana za związek genderowy (Kimmel 2000), natomiast migracja postrzegana jest jako proces gdzie ludzie emigrują z i imigrują do „genderowych i rozwarstwionych społeczeństw” (Piper 2008:1). Płeć kulturowa jest również „fundamentalną linią podziału pomiędzy sposobem w jaki imigranci budują i doświadczają imigrancką lub transnarodową tożsamość” (Moch, 2005:102). Płeć kulturowa oraz wynikające z niej role i relacje rodzinne w znacznym stopniu kształtują życie rodzinne polskich rodzin doświadczających migracji transnarodowych. Tradycyjnie realizowane role genderowe związane z byciem matką, żoną, ojcem i mężem kształtują doświadczenia i postawy życiowe polskich emigrantów w Irlandii, począwszy od decyzji o migracji, poprzez relacje członków rodziny w trakcie separacji, aż po reunifikację rodziny. Próba kontynuacji realizacji tradycyjnej roli w rodzinie pomimo tejże separacji jest wyrazem prób zachowania poczucia tożsamości genderowej. Aby w bardziej kompleksowy i dynamiczny sposób zobrazować transnarodowe życie rodzinne Polskich migrantów oraz znaczenie ról genderowych i relacji genderowych w procesie migracji rodzinnej, podzieliłam proces migracji rodzinnej na trzy fazy: fazę przed-transnarodową analizującą proces podejmowania decyzji o migracji, fazę transnarodową odnoszącą się do okresu separacji transnarodowej rodziny oraz fazę reunifikacji czyli czas zjednoczenia się rodziny.

Dariusz Niedźwiedzki - Instytut Europeistyki Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Uniwersytet Jagielloński: **Polscy migranci w Europie: Europejczycy, etnicy, członkowie społeczności lokalnej?**

Referat dotyczy problemu konstruowania i realizacji tożsamości przez polskich migrantów niepełnych w krajach Unii Europejskiej. Różne sposoby samoidentyfikacji i identyfikowania innych są zależne od kilku grup czynników. Do ważniejszych należą migracyjne warunki tożsamościowego pozycjonowania migrantów, które zależą od stanu formalno-prawnego migrantów, prowadzonego w społeczności przyjmującej dyskursu publicznego na temat migracji, postaw społeczności przyjmującej wobec przyjezdnych oraz doświadczeń w kontaktach z migrantami. Inną ważną grupą czynników określających samoidentyfikację i identyfikowanie innych stanowią te związane ze strategią integracyjną migrantów. W wystąpieniu zostaną przedstawione różne schematy interakcji pomiędzy migrantami i członkami społeczności przyjmującej w których Ci pierwsi ujawniają różne warianty tożsamości od lokalnej, poprzez regionalną, etniczną i narodową, europejską po kosmopolityczną.

Tomasz Otoka - Wydział Edukacyjno-Filozoficzny, Akademia Pomorska w Słupsku: **Aktywność emigracyjna Polaków z niepełnosprawnością.**

Od prawie dekady skutki wejścia Polski do Unii Europejskiej oraz ogromnej fali emigracji młodego pokolenia stały się przedmiotem wielu analiz socjologicznych. Jednak niezwykle rzadko, pojawia się temat emigracji osób niepełnosprawnych, które aktywnie wykorzystują możliwości swobodnego podróżowania i tym samym wychodzą poza utarte schematy traktujące ich jako jednostki bez aspiracji, pragnień i dążeń. Przedmiotem referatu jest ukazanie jednostki niepełnosprawnej w zupełnie nowej sytuacji życiowej, gdzie takie problemy jak: niezajomość języka, regulacji prawnych, orzecznictwa, leczenia, rehabilitacji oraz uzyskania odpowiednich świadczeń społecznych i edukacyjnych wymagało od nich niezwyklej zdolności adaptacyjnych i organizacyjnych. W trakcie konferencyjnego dyskursu należy w szczególności zakreślić temat dzieci emigrantów, u których proces leczenia i rehabilitacji w kraju został przerwany z powodu wspólnego wyjazdu z rodzicami. Intrygujący jest też fakt, iż emigracja Polaków pełnosprawnych, jak i tych z niepełnosprawnością, stworzyła nową wolną przestrzeń na krajowym rynku pracy, stwarzając innym osobom wykluczonym społecznie, szansę zawodową jakiej dotąd nigdy wcześniej nie mieli. Planowany referat, który pragnę wygłosić na Państwa konferencji "Euroemigranci", porusza problematykę, którą zajmuję się w mojej, powstającej pracy doktorskiej, uwzględniając zachodzące zmiany społeczne, polityczne oraz gospodarcze w Polsce i w krajach Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Wielkiej Brytanii i polskiej emigracji.

Marek Pawlak - Centrum Badań Migracyjnych, Uniwersytet Adama Mickiewicza: **Zaufanie, Wzajemność, Nieufność. Mobilna Pragmatyka Życia Polskich Migrantów w Norwegii.**

Celem wystąpienia jest przedstawienie relacji i zależności pomiędzy aspektami zaufania, wzajemności i nieufności, a pragmatyką życia polskich migrantów w Norwegii, dla których mobilność stała się dziś nie tylko strategią ekonomiczną, ale także pewnego rodzaju „sposobem na życie”. Zjawisko migracji w dyskursie publicznym bardzo często postrzegane i komentowane jest w ramach klasycznych dychotomii wyjazdów i powrotów; bądź też, nieustannie sprowadza się je do kontekstu jednokierunkowych mobilności oraz neokomunitarnych procesów integracyjnych. Niemniej jednak, dla wielu polskich migrantów poakcesyjnych to nie wyjazd, integracja czy ostateczny powrót stanowią cel migracyjnych praktyk – to raczej pewnego rodzaju „osadzanie się w mobilności” okazuje się podstawowym elementem pragmatyki ich życia. Analizując zatem strategie ekonomiczne i praktyki mobilne polskich migrantów w Norwegii, chciałbym zwrócić uwagę na istniejący w ich życiu paradoks, który sprowadzić można do założenia, iż „aby być mobilnym, trzeba być lokalnym”. Paradoks ten jest natomiast w szczególności istotny w kontekście zależności pomiędzy zaufaniem, wzajemnością i nieufnością, które stanowią nie tylko jego podstawę, ale również ukazują złożone relacje tożsamościowe pomiędzy samymi migrantami.

Ewa Pogorzała - Instytut Nauk Społecznych, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Zamościu / Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej: **Reforma oświaty polonijnej i oświaty polskiej za granicą jako skutek najnowszej fali migracji poakcesyjnych.**

Jednym z celów reformy edukacyjnej, ogłoszonej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej pod kierownictwem Katarzyny Hall, było otwarcie polskiego systemu oświaty na świat oraz wspieranie nauczania polskich dzieci poza granicami kraju. Działania te stanowiąc miały odpowiedź na wyzwania, jakie niosą dla polityki państwa wobec Polaków poza granicami kraju, współczesne procesy migracyjne. Wraz z rodzicami za granicą znalazło się również wiele dzieci. Odnotowano dwukrotny wzrost liczby uczniów w szkolnych punktach konsultacyjnych przy placówkach dyplomatycznych. W 2004 r. było to 7 tys. uczniów, a w 2007 już 14 tysięcy, ale według działaczy polonijnych tylko około 10% uczniów, którzy wyjechali uczestniczy w nauczaniu polskojęzycznym. Spowodowane jest to głównie brakiem szkoły, oferującej takie nauczanie oraz brakiem świadomości rodziców, co do roli języka w reintegracji. Po najnowszej fali migracji poakcesyjnych przeprowadzono reformę oświaty polskiej poza granicami kraju i oświaty polonijnej, wychodząc naprzeciw potrzebom polskich imigrantów w innych państwach. Od kilku lat natomiast stajemy przed wyzwaniem jakim jest wyjście naprzeciw specyficznym problemom uczniów reemigrantów – obywateli polskich. Głównym celem wystąpienia będzie próba odpowiedzi na pytanie jak z obecnej perspektywy ocenić można działania podjęte przez władze oświatowe w wymienionych obszarach. Przedstawiona zostanie ocena efektów reformy oświaty polonijnej i oświaty polskiej poza granicami kraju. Analizie poddane zostaną również kwestie dotyczące kształcenia uczniów z doświadczeniem migracyjnym, w tym reemigrantów – obywateli polskich. W tym zakresie pojawia się pytanie czy polski system oświaty jest przygotowany do przyjmowania takich uczniów i na ile jest kompatybilny z systemem oświaty polonijnej i oświaty polskiej za granicą.

Paulina Pustulka - *School of Social Sciences, Bangor University in the UK: "There is nothing wrong with six schooldays per week!" - educational strategies of Polish migrant mothers parenting in Germany and Britain.*

The paper addresses the entanglements within transnationally-strategies educational choices of Polish women who have settled abroad and parent their children in Germany or the United Kingdom. The issues of maternal decision-making is a focus of this paper, arguing that (1) mothers are the primary actors determining the trajectories of their children in regards to both foreign and Polish schooling, (2) the strategies they effectuate are almost always transnationalized and largely excessive. Highlighting the ways of transnationalizing and transforming social and educational capital, the paper delineates three models of motherhood emerging from my study, namely mother-Pole embedded in one's heritage, intensive Western mothering and integrative new migrant motherhood. The stories of mothers navigating foreign education systems abroad are presented, showing how mothers representing different parenting strategies navigate their children's schooling abroad. In addition, the paper contributes to a better sociological understanding of the internal family dynamics of the contemporary Polish Euro-migrants, where large reliance on mothers is paired with centralizing family strategies around the children. This paper draws on my doctoral research - a qualitative cross-national comparative project on Polish mothering abroad, supervised by professor Howard Davies at Bangor University. The data from narrative interviews is supported by data collected during a recent project entitled "Polish schooling in Britain: tradition and modernity", financed by Polish Ministry for Foreign Affairs and completed in 2012 by Polish Academy of Arts and Sciences in cooperation with Jagiellonian University for which I've worked as a research assistant.

**Joanna Pyłat - Zakład Badań nad Emigracją, Polski Uniwersytet Na Obczyźnie w Londynie:
Wizerunek Polski i Polaków w podręcznikach brytyjskich przed i po 2004 roku - analiza zmian.**

Przed 2004 rokiem wzmianki o Polsce i Polakach w podręcznikach brytyjskich (do szkół podstawowych, średnich i wyższych) pojawiały się niezwykle rzadko. Sporadycznie odnoszono się (na ogół) do: udziału polskich lotników w „Bitwie Powietrznej o Wielką Brytanię”, działalności „Solidarności” i transformacji społeczno-politycznej w Polsce po 1989 roku. Niemal marginalnie zaś do polskiej kultury. Podkreślić należy, że niezwykle krótkie wzmianki (niekiedy 10 zdaniowe w całej publikacji) o „kraju nad Wisłą” stosunkowo często ukazywały Polskę w niekorzystnym i nieprawdziwym świetle, np. odnosząc się do sytuacji Żydów polskich w czasie II wojny światowej. Młodzież polska ucząca się w szkołach brytyjskich przed 2004 rokiem mogła zatem odnosić wrażenie, że wywodzi się z Kraju, który nie tylko niewiele wniósł do kultury światowej, ale i państwa, które praktycznie nie istniało do 1939 roku. Po 2004 roku jednak obraz Polski i Polaków w podręcznikach brytyjskich uległ niewielkiej zmianie. W publikacjach wydanych po akcesji polskiej do UE tematyka polska poruszana jest częściej, nie oznacza to jednak, że drastycznej zmianie uległ wizerunek Polski (podkreślić wszakże należy, że jest on nieco inny). Na rynku pojawiła się także literatura uzupełniająca (pomocnicza) wykorzystywana przez nauczycieli brytyjskich w trakcie lekcji odnosząca się do polskich bohaterów, czy postaci (np. przeznaczona dla najmłodszych książeczka o Wojtku spod Monte Cassino, wydana w j. angielskim). Z badań Zakładu Badań nad Emigracją PUNO wynika, że ta niezwykle istotna zmiana jakościowa (dobór treści) związana jest z napływem do Wielkiej Brytanii dużej liczby Polaków, w tym dzieci polskich (szacuje się, że tylko w 2007 r. przebywało na wyspach już 170 tys. polskich dzieci) oraz tym, iż co roku rodzi się w tym kraju od 25 do 30 tysięcy dzieci polskich, a język polski jest obecnie drugim językiem w UK.

**Agnieszka Rabiej - Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie, Uniwersytet Jagielloński:
Motywacja dzieci polskich do nauki polszczyzny za granicą.**

W stosunku do dzieci uczących się drugiego języka w Polsce w warunkach sztucznych, dzieci z rodzin emigranckich są w uprzywilejowanej sytuacji. Od najmłodszych lat mają w większości kontakt z dwoma systemami językowymi - polskim i językiem kraju zamieszkania, a co za tym idzie dzieciom towarzyszy stała i żywa potrzeba komunikowania się w obu językach. Stwarza to potencjalnie duże szanse na opanowanie przez dzieci w sposób naturalny każdego z języków. Rozpoczęcie nauki w szkole umożliwia dodatkowo połączenie naturalnej akwizycji i formalnego nauczania, zapewniając tym samym dalszy rozwój umiejętności komunikacyjnych, zdobytych w środowisku domowym oraz naukę sprawności czytania i pisania. Proces ten może prowadzić do kompetencji dwujęzycznej, osiąganey w każdym z języków na wysokim poziomie. W rzeczywistości jest to jednak scenariusz rzadki, choć spotykany. Zdecydowanie częściej poziom praktycznej znajomości języka polskiego u dzieci odbiega od poziomu ich kompetencji w języku kraju zamieszkania, prowadząc do dwujęzyczności funkcjonalnej, w której językiem dominującym staje się język inny niż polski. Ta obserwacja każe postawić pytanie o przyczyny takiego stanu rzeczy. Co wpływa na taką sytuację? Czy prawdziwe jest intuicyjne przekonanie o niechęci dzieci do szkoły polonijnej i nauki języka polskiego? Czy to niechęć do szkoły przede wszystkim hamuje proces rozwoju języka? Jakie inne czynniki mogą motywować lub demotywować uczniów w kontekście nauki polszczyzny za granicą? Przedmiotem mojego wystąpienia będzie próba odpowiedzi za zasygnalizowane powyżej pytania w oparciu porównawcze badania ankietowe, przeprowadzone w szkołach polonijnych w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych i Australii.

Lukrecja Rychlicka - Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Jagielloński: **Proces akulturacji polskich migrantów w Republice Federalnej Niemiec.**

Interdyscyplinarne badania nad zjawiskiem polskiej migracji do Republiki Federalnej Niemiec, wśród których dominuje perspektywa socjologiczna i historyczna, mają długą i bogatą tradycję. W literaturze przedmiotu uwidacznia się jednakże istotny niedobór badań w nurcie psychologii międzykulturowej podejmujących tę tematykę, które z pewnością wskazać mogą na wiele niedocenianych lub do tej pory pomijanych zjawisk. Obcowanie z przedstawicielami innych kultur oraz adaptacja do nowego, nieznanego otoczenia skutkuje między innymi doświadczaniem szoku kulturowego, a także prowadzić może do stopniowych zmian na poziomie funkcjonowania psychicznego jednostki. Skuteczny proces akulturacji oraz integracji ze społeczeństwem przyjmującym może być utrudniony przez obecne uprzedzenia i stereotypy. Niniejsza prezentacja ma na celu przedstawienie wyników badań o charakterze eksploracyjnym, w których postawiono szerokie pytanie badawcze dotyczące wybieranych strategii akulturacji polskich migrantów w RFN. Dane empiryczne uzyskane za pomocą częściowo ustrukturyzowanych, pogłębionych wywiadów poddane zostały analizie, do której interpretacji tło teoretyczne stanowił Poszerzony Model Akulturacji Realatywnej (RAEM).

Alina Rzepnikowska - School of Arts Languages and Cultures, The University of Manchester: Convivial cultures in multicultural Manchester and Barcelona: narratives of Polish migrant women.

In the times when multiculturalism has been under attack, it is important to ask a question of how can migrants and host societies cope successfully with the challenges involved in living together. The question of everyday experiences and strategies of contact and exchange with the hosts and other migrants and settled minorities in both countries has been largely overlooked in research on Polish migration. Therefore, by applying a cross-cultural comparative approach and exploring Paul Gilroy's (2004) notion of convivial cultures, this paper aims to demonstrate how post-2004 Polish presence increasingly affects relations in multicultural Manchester and Barcelona. The preliminary research findings from the participant observation, focus groups and narrative interviews with Polish migrant women will shed light on how various sociocultural categories are negotiated in everyday convivial encounters and how different city spaces shape these women's relations with local population of Manchester and Barcelona. According to Gilroy, conviviality is a social pattern in which different groups and individuals coexist together and develop ways to look beyond racial and ethnic difference that become banal and ordinary. I propose to explore the concept of conviviality with recognition of the many sources of identity formation based on experiences of gender, class, education, or age, which are shared with other groups, intersect and cut across ethnic lines. Everyday convivial experiences of Polish migrants are characterised by constant transformation of multiple identities shaped not only by narratives of the past but also of the present interaction with different ethnic groups and individuals. This research enhances a broader understanding of the concept of conviviality, offering a new and alternative way of belonging in diverse environments, where cultural boundaries are constantly negotiated and re-shaped.

Jacek Schmidt - Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Wydziału Historycznego, Uniwersytet Adama Mickiewicza: Transgraniczność: społeczność przyjmująca - migrant - społeczność wysyłająca.

Współczesne, antropologiczne analizy czasów późnej nowoczesności i jej symptomów, w tym najnowszych migracji, prowadzone są przy użyciu katalogu pojęć wyposażonych w różnego rodzaju prefiksy (np. trans-, post-, inter-, ponad-), jak choćby tytułowa transgraniczność, transkulturowość, postetniczność, interkulturowość... Jednocześnie używane są terminy akcentujące „przejściowy” charakter statusu różnych różnych grup, a szerzej kondycji ich „eklektycznych” tożsamości oraz praktyk kulturowych (np. hybrydowość czy ang. *in-between migrants*). Za pomocą tego nowego aparatu pojęciowego opisuje się rewolucyjne przeobrażenia kultury (nie tylko migracyjnej), a równocześnie buduje nowy paradygmat badania jej fenomenu. Przedmiotem rozważań będą czynniki oddziałujące na przebieg procesów identyfikacyjno-komunikacyjnych jednostek i grup migrujących w dobie wielokulturowości, globalizacji, kryzysu państwa narodowego, swoistej deterytorializacji znoszącej dawne limes, a jednocześnie budującej nowe, symboliczne granice i „przeniesione” pogranicza. Szczególna uwaga zostanie zwrócona na kwestie dotyczące relacyjności, sieciowości zjawisk migracyjnych, tzw. przestrzeni uznania, szeroko rozumianych polityk wielokulturowości, „bagażu kulturowego” migrantów i posługiwania się nim w różnych kontekstach społecznych.

Anna Siuda - *Department of Sociology, Trinity College Dublin*: **Odwrócony szok kulturowy i ponowne rozczarowanie: doświadczenia polskich migrantów powrotnych.**

Wystąpienie stanowić będzie próbę przeanalizowania zjawiska analogicznego do pierwotnej adaptacji kulturowej, które można nazwać odwrotnym szokiem kulturowym. Na przykładzie wywiadów pół ustukturyzowanych z dziesięcioma polskimi migrantami powrotnymi, chcę pokazać złożoność doświadczeń i emocji migrantów powracających do kraju. Ta sytuacja wiąże się ze specyficznym stresem, który wynika z dysharmonii pomiędzy oczekiwaniami migrantów powrotnych a rzeczywistością, do której wrócili. Porównując wypowiedzi dotyczące powodów, które skłoniły respondentów do opuszczenia kraju kilka lat wcześniej z wypowiedziami dotyczącymi sytuacji po powrocie, okazuje się że oba te doświadczenia są do siebie bardzo podobne. Oznacza to, że sytuacja w Polsce nie zmieniła się przez te lata, które spędzili za granicą. Dotyczy to nie tylko sytuacji ekonomicznej i sytuacji na rynku pracy, ale także czynników takich jak biurokracja i wrogość instytucji a także brak życzliwości i chłodne relacje międzyludzkie. Po powrocie respondenci ponownie przeżywają rozczarowanie Polską, które kilka lat wcześniej skłoniło ich do opuszczenia kraju, a pozytywne doświadczenia z Wielkiej Brytanii wzmacniają kontrast pomiędzy dwoma krajami. Emigranci przyznają, że doświadczenie migracji zmieniło ich postawy i oczekiwania, ale polska rzeczywistość przez ten czas nie uległa zmianie, co skutkuje tęsknotą do niektórych aspektów życia w Wielkiej Brytanii i powoduje, że wielu z nich myśli o ponownej migracji. Dla wielu respondentów tęsknota i poczucie więzi z Polską były powodem, dla którego zdecydowali się powrócić do kraju, ale w obliczu ponownego rozczarowania nie są wystarczające by zatrzymać ich w Polsce na stałe.

Krystyna Slany / Magdalena Ślusarczyk - Instytut Socjologii Wydziału Filozoficznego, Uniwersytet Jagielloński: **Migracje zagraniczne Polaków świetle NSP 2011. Trendy i charakterystyki socjo-demograficzne.**

Najnowsze dane demograficzne potwierdzają, że Polska pozostaje nadal krajem emigracji netto, co więcej odpływ zdecydowanie przewyższa napływ. Z najnowszych skorygowanych szacunków GUS bazujących na wynikach NSP z 2011 r. wynika, iż w końcu 2011 r. poza granicami Polski przebywało czasowo 2060 tys. mieszkańców, tj. o 60 tys. więcej niż w roku 2010. Aż 75 % czasowych emigrantów pozostawało poza Polską dłużej niż 12 miesięcy, zatem byli rezydentami krajów przyjmujących, a perspektywy ich powrotu są niepewne. Czy - jak sugerują dramatyczne tytuły prasowe - powinno być to powodem do głębokich obaw? Jakie będą konsekwencje obecnej fali odpływu dla gospodarki, funkcjonowania społeczeństwa, lokalnych społeczności? Ze względu na rozmiary odpływu, specyfikę emigracji z Polski - odpływ przede wszystkim ludzi młodych - winna być rzetelnie rozpoznana, opracowana i wyjaśniona. Celem naszego referatu jest zobrazowanie dynamiki obecnych migracji w aspekcie regionalnym, jej cech socjo-demograficznych z akcentem położonym zwłaszcza na migracje rodzin, a także udział w przemieszczeniach dzieci i młodzieży, bazując na aktualnych danych demograficznych, a także porównawczo na innych źródłach badań społecznych. Przeprowadzone zostaną analizy porównawcze obejmujące okres pomiędzy dwoma ostatnimi spisami powszechnymi ludności, tj. 2002 i 2011 rok.

Agata Laura Smoleń - Zakład Zdrowia Publicznego Wydziału Nauki o Zdrowiu, Warszawski Uniwersytet Medyczny: **Stres i problemy adaptacyjne polskich emigrantów poakcesyjnych w Wielkiej Brytanii.**

Emigracja wiąże się ze zwiększonym ryzykiem wystąpienia zaburzeń psychicznych wskutek stresu, szoku kulturowego oraz trudności adaptacyjnych. Stres migracyjny jest uwarunkowany m.in. wysokim poziomem aspiracji dotyczących pracy zawodowej i życia za granicą. Problemy ze znalezieniem zatrudnienia bądź konieczność podejmowania pracy poniżej kwalifikacji mogą powodować silną frustrację i długotrwały stres. Jednym z głównych stresorów jest bariera językowa, której z różnym nasileniem doświadcza większość migrantów poakcesyjnych. Brak wystarczających kompetencji językowych stanowi poważną przeszkodę w znalezieniu pracy, nawiązaniu kontaktów towarzyskich i codziennej komunikacji. Istotne znaczenie ma także tzw. bariera kulturowa, wynikająca z niewystarczającej znajomości obyczajów i zasad obowiązujących w danym społeczeństwie. Nieznajomość standardów dotyczących akceptowanych form zachowania naraża migrantów na złamanie obowiązujących norm kulturowych i popełnianie faux-pas w kontaktach społecznych. „Zderzenie” z obyczajowością społeczeństwa przyjmującego może powodować tzw. szok kulturowy, czyli negatywną reakcję psychologiczną w kontakcie z nowym otoczeniem. Szok kulturowy może nasilać się z czasem, a poziom odczuwania negatywnych stanów emocjonalnych zależy m.in. od zdolności adaptacyjnych. W przypadku powrotu do ojczyzny część emigrantów doświadcza zwrotnego szoku kulturowego. Problemy z readaptacją dotyczą głównie osób, które przebywały za granicą przez dłuższy okres czasu. Stres migracyjny zależy w znacznej mierze od stopnia integracji ze społeczeństwem przyjmującym i przedstawicielami własnej narodowości. Niewystarczający poziom wsparcia społecznego jest jedną z przyczyn występowania zaburzeń psychicznych wśród emigrantów. Długotrwały stres może powodować stany lękowe i depresyjne, a nawet prowadzić do prób samobójczych. W ramach referatu przedstawione zostaną wyniki badania przeprowadzonego wśród Polaków przebywających na stałe w Wielkiej Brytanii, obejmujące: wybrane zagadnienia związane ze stylem życia, samoocenę poziomu odczuwanego stresu oraz identyfikację głównych stresorów. Omówione zostaną ponadto formy pomocy psychologicznej oferowanej migrantom polskim oraz dostępne dane dotyczące samobójstw Polaków w Wielkiej Brytanii.

Monika Stawiarska-Lietzau - Wydział Nauk Społecznych, Akademia Jana Długosza w Częstochowie: **Wybrane psychospołeczne uwarunkowania gotowości do emigracji.**

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej i otwarcie europejskich rynków pracy poszerzyło znacznie wachlarz możliwości dotyczący wyboru miejsca pracy i zamieszkania. Większość osób, które do tej pory wyjechały z Polski to młodzi, wykształceni ludzie. Jak wynika z badań „Emigranci”²¹ przeprowadzonych przez firmę PBI na przełomie 2008 i 2009 r., ponad 70% Polaków, którzy wyjechali do różnych krajów europejskich to osoby w wieku 21 - 35 lat. Duża część emigrantów jest dobrze wykształcona – 42% respondentów ma wykształcenie wyższe, gdy średnia w Polsce wynosi około 10%. Aż 90% badanych ma wykształcenie co najmniej średnie (w Polsce to około 60%). Dwie trzecie badanych zdecydowała opuścić kraj, żeby znaleźć pracę albo zarobić na konkretny cel, pozostali zaś chcieli poznać świat i nowych ludzi. Co trzeci badany planuje pozostać za granicą na stałe. Większość badań dotycząca emigracji koncentruje się na analizie sytuacji osób, które już wyjechały z Polski. Mało uwagi poświęca się natomiast poglądom młodych osób stojących u progu dorosłości, które mają przed sobą decyzje dotyczące ułożenia sobie dorosłego życia po skończeniu edukacji. W tym kontekście interesujące wydaje się, czy decyzja o wyjeździe zagranicę pojawia się w

związku z niepowodzeniami w ułożeniu sobie dorosłego życia w Polsce czy też jest planowana z wyprzedzeniem. Istotne wydają się także charakterystyki psychologiczne osób decydujących się na tę dość ryzykowną decyzję, jaką jest wyjazd na emigrację. W wystąpieniu zaprezentowane zostaną wyniki badań, w których udział wzięło 109 studentów różnych lat studiów stacjonarnych Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Celem badań była analiza gotowości do emigracji, motywów wyjazdu oraz przewidywanego czasu pobytu za granicą w powiązaniu z zadowoleniem z życia i psychologicznymi charakterystykami osób badanych – ich skłonnością do ryzyka i nadzieją na sukces.

Agnieszka Szczepaniak-Kroll - Pracownia Etnologii Instytutu Archeologii i Etnologii, Polska Akademia Nauk w Poznaniu: **"Jak światem nie będzie Niemiec Polakowi bratem?" O rewizji stereotypu Niemca i Polaka wśród Polaków migrujących do Berlina.**

Bezpośrednie, wielowiekowe sąsiedztwo Polski i Niemiec, splatająca się przez stulecia historia obydwu państw i zamieszkujących w nich ludzi: obustronne migracje, wzajemne konflikty, ale i kontakty handlowe, relacje społeczne doprowadziły do powstania charakterystycznych, silnie zakorzenionych stereotypów Niemca w Polsce i Polaka w Niemczech. Jak pisali Jan Berting i Christiane Villain-Gandossi (1995, s. 24) badania stereotypów narodowych mogą być owocne tylko wówczas, gdy rozpatrujemy je jako zbiorowe wyobrażenia "obcych", w takiej międzynarodowej sytuacji, w której gwałtownie zmieniają się stosunki pomiędzy państwami narodowymi lub pomiędzy państwami narodowymi z jednej strony a strukturami ponadnarodowymi i grupami wewnątrznarodowymi z drugiej strony, co zmusza wiele zbiorowości mających charakter państw narodowych do zrewidowania i reinterpretacji pojęcia tożsamości narodowej. Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej i wejściem do strefy Szengen otwarta została granica polsko-niemiecka i możliwe stały się swobodne przepływy ludzi. Doszło do ożywienia kontaktów między nimi i wzajemnej konfrontacji na o wiele większą skalę, niż to miało miejsce pod koniec XX w. Można więc założyć, że te wydarzenia wpłyną w pewien sposób także na wzajemne postrzeganie Polaków i Niemców. Z jednej strony potwierdziły tę tezę badania autorki. W opinii wielu polskich migrantów w Berlinie, Polacy w Niemczech od kilku lat postrzegani są w inny, bardziej pozytywny, "europejski" sposób. Z drugiej strony przeczą temu wywiady z Niemcami, z rozmów wynika, że stereotypy nadal są żywe, jedynie pewne ich elementy są obecnie mniej akcentowane a inne bardziej eksponowane. Pozytywne odczucia Polaków, jak się okazuje nie zawsze znajdujące odzwierciedlenie w rzeczywistości, mają natomiast daleko idące konsekwencje, tak psychologiczne, jak i kulturowe, przyczyniają się do ich większej pewności siebie, aktywności, bardziej swobodnego manifestowania swojej etnicznej tożsamości itd. Z drugiej strony usypiają czujność migrantów, nie dostrzegających powodów, dla których warto walczyć o polepszenie swojego wizerunku, podjąć w tym celu skonsolidowane działania. W związku z tym, że, jak pisze Hans Henning Hann (2011, s. 41): "stereotyp jest pewnego rodzaju drogowskazem ku jego nosicielowi, bądź użytkownikowi, informującym o jego aktualnym stanie ducha oraz o tym, po co właściwie stereotyp jest mu potrzebny", chciałabym w wystąpieniu odpowiedzieć na kilka pytań: czy rzeczywiście przystąpienie Polski do Unii Europejskiej, tym samym do grona Europejczyków zmieniło sposób myślenia Polaków udających się na emigrację o Niemcach i o sobie (jeśli tak, to w jaki sposób, w jakim stopniu); czy nadal obowiązują te same szablony, utrwalone w świadomości od kilkudziesięciu a nawet kilkuset lat, czy pojawiły się nowe "obrazy obcego"; w jaki sposób Polacy obecnie przebywający w Niemczech dokonują weryfikacji auto- i heterostereotypów; jakie wyciągają z tej konfrontacji wnioski; jakie funkcje w przypadku migracji pełnią auto- i heterostereotypy. Wystąpienie oparte będzie na badaniach przeprowadzonych przez autorkę w latach 2009-2012, w ramach grantu NCN: "Transnarodowość w kontekście polsko-niemieckim. Polacy w Berlinie i Niemcy w Poznaniu".

Agnieszka Trąbka - Uniwersytet Jagielloński: **Strategie tożsamościowe "Third Culture Kids" jako odpowiedź na wyzwania i szanse związane z mobilnym dzieciństwem.**

W swoim wystąpieniu chciałabym omówić wyzwania i szanse wpisane w biografie Third Culture Kids (TCKs) oraz stosowane przez nich strategie tożsamościowe. Skoncentruję się na TCKs polskiego pochodzenia, z którymi przeprowadziłam 21 wywiadów biograficznych. Uważam, że mobilne dzieciństwo, jakie jest ich udziałem wiąże się zarówno z wyzwaniami, jak i przywilejami czy szansami. Do tych pierwszych zaliczam między innymi częste rozstania z przyjaciółmi i ważnymi miejscami, poczucie tymczasowości czy wykorzenienia, jak również trudności z adaptacją w nowych miejscach zamieszkania. Wydaje się, że jednym z najważniejszych wyzwań jest presja społeczna i oczekiwania otoczenia: czy osiągną sukces zawodowy porównywalny do rodziców? Czy okażą się wystarczająco "dobrymi Polakami"? Czy zaadaptują się w Polsce? W związku z tą presją ważnym zadaniem dla części TCKs polskiego pochodzenia jest wypracowanie relacji do kraju rodziców, który często znają stosunkowo słabo. Wśród uczestników mojego badania wielu zamieszkało w dorosłości w Polsce, choć nie wszyscy zdecydowali się tu zostać. Równocześnie nie można nie wspomnieć o szansach i przywilejach: znajomości języków obcych, dobrym wykształceniu, relatywnie dobrej sytuacji materialnej rodziny oraz kompetencjom kulturowym, których nabyli mieszkając za granicą. Nie wszyscy jednak decydują się na wykorzystanie ich w pracy - część nie chce podróżować w swoim dorosłym życiu. Konfiguracja tych wyzwań i szans wygląda oczywiście różnie w przypadku konkretnych osób, co więcej, każda z nich radzi sobie z nimi inaczej. Omówię kilka wybranych strategii tożsamościowych przyjmowanych przez dorosłych TCKs polskiego pochodzenia próbując pokazać specyfikę ich pracy biograficznej.

Anne White - *Department of Politics Languages and International Studies, University of Bath in the UK: Circular Migration and Marginality: a Livelihood Strategy Approach.*

Although poverty is an important cause of migration from Poland, scholars of migration usually claim that the very poorest people do not migrate. My previous research projects indicated that inhabitants of Polish small towns often seemed to be of the same conviction, asserting that those on the margins lacked the economic and social capital, and perhaps even the will to migrate. It seems likely, however, that other local people may be ill-informed about the actual migration experiences of the poorest residents, either because there is relatively little social contact and/or because the poor may be stigmatised as lazy. Based on interviews with very poor people in Polish small towns, my paper explores migration trends and experiences among this group, and discusses the merits of applying a livelihood strategy approach to understanding migration decisions made by people with little agency. My evidence suggests that financial obligations to households in Poland do propel them abroad, despite their often weak social networks. However, when they are working in West European countries their lack of capital of all kinds can promote marginalisation and often also the 'return of failure', followed by periods of unemployment in Poland, as they wait for the lifeline of a new migration opportunity. For these people, circular migration, though often described by policy makers as a 'win-win' strategy, is an uncomfortable process in which their choices are strictly circumscribed.

Zofia Wodniecka-Chlipalska - Instytut Psychologii Wydziału Filozoficznego, Uniwersytet Jagielloński: **Dwujęzyczność z perspektywy badań psychologicznych. Rozwój poznawczy i językowy polskich dzieci w Wielkiej Brytanii.**

Badania przeprowadzone w ostatniej dekadzie pokazują, że dwujęzyczność wiąże się z ważnymi korzyściami poznawczymi. Pomimo to, wielu rodziców wciąż podchodzi do dwujęzycznego wychowania z nieufnością. W swoim wystąpieniu przedstawię aktualny stan badań dotyczący prawidłowości rozwoju językowego i poznawczego dzieci wychowujących się w środowisku dwujęzycznym. Przedstawię też cele, metodologię oraz wstępne wyniki badań projektu realizowanego aktualnie przez zespół psychologów i językoznawców z UJ/UW wśród dzieci polskich (2-6 lat) wychowujących się w Wielkiej Brytanii. Projekt ten jest częścią europejskiego programu współpracy COST ISO804.

